

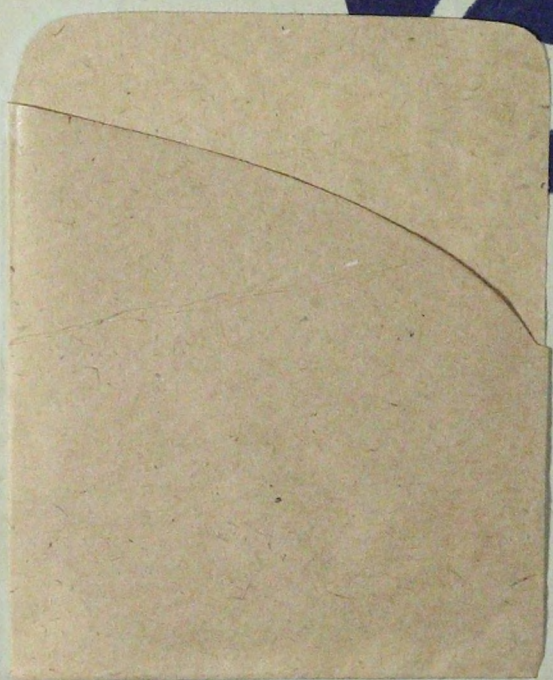
84/4Гем/45
Р. 2.43

Э. Распэ

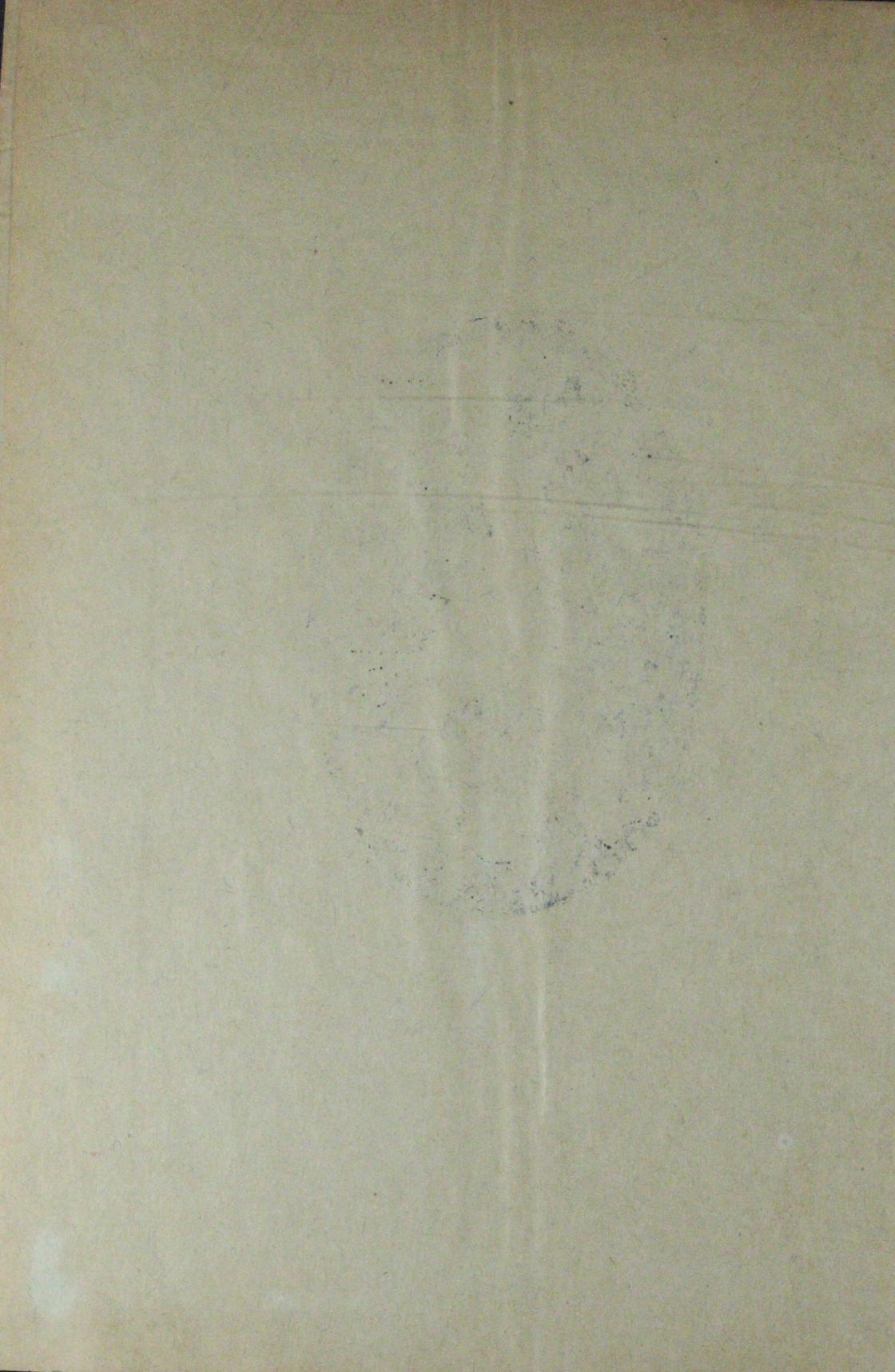
МЮНХАУЗЕННИН

КАЙКАМЧЫЛУ
ЈҮРҮМИНЕН

И (нем)
P23

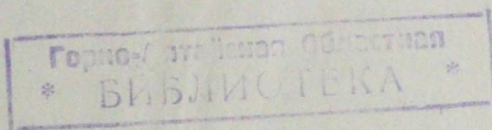
Э. Р А С П Э

**МЮНХАУЗЕННИН
КАЙКАМЧЫЛУ
JÜRÜМИНЕН**

ЛУРУКТАРЫ
ДОРЭ
ГУСТАВТЫН

БАЛДАРГА
К. ЧУКОВСКИЙ
ЈАЗАП БИЧИГЕН

Горно-Алтайский книжный
издательство * 1956

4016
95104
0

«Барон Мюнхаузеннинг кайкамчылу жүрүми» деп чөрчөк аайлу куучындарга XVIII чакта Германияда чын журтаган барон Мюнхаузеннинг куучындары кирген.

Ол жуучыл кижн болгон, бир кезек ой Россияда жүрген, турукторло жуулашкан.

Германияда бойынын ээлеген журтына Мюнхаузен жанп келеле, удаган жок ол сан башка, кайкамчылу жүрүм куучындап билер кижн деп ады чыккан.

Ол айткан чөрчөк-куучындарын бойы бичиген бе, айза олорды өскө кем де бичиген бе, онын жарты жок, же 1781 жылда кезик куучындар кепке базылып чыккан.

1785 жылда немецкий писатель Э. Распэ ол куучындарды жаайла, кепке базап чыгарган.

Онын кийининде ол куучындарга Мюнхаузеннинг кайкамчылу жүрүми керегинде өскө бичинчилердин чөрчөк-куучындары кожулган. Же бичикти бичиген кижн Э. Распэ болуп арткан.

Бу бичикте немецкий барондордын ла помещиктердин ағылу бүдүш-кеберлери: жалыр-жаман, чынаркак ла жакшыркак болгондоры жап-жарт көргүзилген.

Качан книга тарап-таркай берерде, жаантайын төгүнденип, бойында жок, бойы чыдашпас керекти мен эткем деп мактанатан улусты Мюнхаузен деп шоодып айдып туратандар.

ЖЕР УСТҮНДЕ ЭҢ ЧЫНДЫК КИЖИ

Кыска сынду, жаан тумчукту, карыган өбөгөн печке-
нинг жанына отурып алала, бойынын жүрүмүндө болгон
кайкамычулу учуралдар керегинде куучындайт.

Оны угуп отурган улус ого көстинг көскө лө каткы-
рыжып турат.

— Адаанг да Мюнхаузен бол! Барон дезе барон!

Же ол олор жаар керек дезе көрбөй дө жат.

Ол айга канайда учуп барып жүргенин, үч бутту улус
ортодо канайда журтаганын, сүрекей жаан балык оны
канайда јудуп ийгенин, онын бажы канайда үзүлгенин
онон ары токуналу куучындап отурды.

Бир катап јорукка бараткан кандый да кижини оны
угуп, угуп турала, кенетийин кыйгырган:

— Бу ончозы төгүн! Сен куучындап турган керек
качан да болбогон.

Карыган өбөгөн кабагын јуурып ийеле, каруузын
тееркеген аяс берди:

— Мен эн јакшы најыларым деп адап турган графтар, барондор, князьтар ла султандар мен јер үстүнде эн чындык кижиде деп айдыжатандар.

Эбиреде отурган улус оноң тың каткырышты.

— Мюнхаузен—чындык кижиде! Ха-ха-ха! Ха-ха-ха! Ха-ха-ха!

Је Мюнхаузен дезе, бир де неме болбогон чылап, кайкамчылу агаш ак-кийиктин төбөзине канайда өскөни керегинде оноң ары куучындады.

— Агаш?.. Ак-кийиктин төбөзінде бе?!

— Эје. Вишнянын агажы. Агажында вишнялар бүткен. Сүрекеј јулукту, тату...

Ол куучындар бу бичикте бастыразы бичилген. Олорды кычырала, јер үстүнде барон Мюнхаузеннен чындык кижиде болгон бо, болбогон бо, онызын бойыгар шүүп көрүгер.

БАШТАП КЫ БӨЛҮК

АТ ТУРАНЫН ҮСТҮНДЕ

Мен Россияга тан атту баргам.

Бу керек кышкыда болгон. Кар жаап турган.

Ат арыйла, бүдүрилип турды. Менин уйкум сүрекей тын келген. Мен арып-чылаганыма ээрденг арай ла ан-тарылбай отурдым. Же конор жерди мен калас бедирегем: жолой меге бир де деревне туштабады.

Канайдатан болотон?

Ак жалаңда конорго келишти.

Эбиреде жыраа да, агаш та жок. Кардын алдынан жүк ле бир столмо содойып көрүнип турды.

Соокко тонуп калган адымды бу столмого жүк арай-дан ла буулап койоло, бойым дезе мында ок, кардын үстүне жадып уйуктап калдым.

Мен узак уйуктагам, ойгонып келеле көрзөм, мен жаланда эмес, дөрөвнеле, чынын айтса, жаан эмес город-то жаткан эмитирим: мени эбиреде туралар турган.

Бу не аттазы? Бу мен кайда? Бир ле түнге бу туралар канайып бүде берген?

Менин адым кайдаар барган?

Не болгонын мен узак ондоп болбой турдым. Кенетийин ат киштегени угулды. Ол менин адым киштеп жат.

Же ол кайда?

Аттын киштегени кайда да өрө угулат.

Мен өрө көрдим—же не деп айдар?

Менин адым шан соготон туранын үстүндө каландап калган туру! Оны сыраңай кресттин бойына буулап салган.

Не болгонын мен тургуза ла билип ийдим.

Кече энирде бу город бастыра улустарыла, тураларыла кожо терен карга көмүлип калган, кардын үстүндө жүк ле кресттин учы содойып көрүнүп турган.

Ол крест болгонын мен билбегем, меге ол кичинек столмо деп көрүнгөн, мен адымды ого буулагам! Түнде дезе, мен уйуктап жатканча, тышкаары сүрекей жылып, кар кайыла берерде, мен билдирбезинен жерге түже бергем.

Же менин көөркий адым жабынчынын үстүндө онойдо ло артып калган. Шан соготон туранын үстүндеги крестке буулаган ат жерге түжер аргазы жок болгон.

Нени эдер?

Узак сананбай, мен колмылтыгымды ушта соголо, чике шыкап алып, сыраңай ла үйгеннин бойына тийдире адып ийдим, ненин учун дезе, мен качан да болзо сүрекей чечен адучы болгом.

Үйген эки башка үзүлө берген.

Адым мен жаар түргөн түжүп келди.

Мен ого минип алып, ичкеери салкын кептү уча бердим.

ЧАНАККА ЈЕГИП АЛГАН БӨРҮ

Кышкыда тан атту жүрерге эп жок болгонын мен көрүп ийдим—чанакту жүрерге кандый жакшы. Мен бойыма сүрекей жакшы чанак садып алала, көөшпөк карла түргөн жорто бердим.

Энгиргеери мен агаш аразына кире бердим. Мен качан ок үргүлөй берген эмтирим, кенетийин ат чочуп киштегени угулды. Мен кайра көрзөм, ырсайып калган тиштерлү, оозын жаан ачып алган, коркушту бөрү менин чанагымды ээчий мантап келеткенин айдын жаркынына көрүп ийдим.

Тирү артарым деп иженери жок болгон.

Мен чанактын ичине жаба жадып алала, коркуганыма көстөрүмди жумуп ийдим.

Менин адым, санаазы чыга бергендий, мантап баратты. Бөрүнинг тиштеринин тарсылдажы менин кулагымнын сырангай ла үстүнде угулып турган.

Је, ырыс болуп, бөрү мени керекке албады.

Ол чанакты менин бажымнын сырангай ла үстүнче ажыра калып ийеле, менин кайран адыма чурап барды.

Менин адымнын кийин јаны онын ачык оозында бир ле минутка јоголо берди.

Алды јаны дезе коркуганына ла эди ачыганына ичкеери мантаганча ла болды.

Бөрү менин адымды там ла јип турды.

Мен болгоонып келеле, камчыны ала койып, бир де

минут тегин өткүрбей, тойбос казыр ангы камчылап тура бердим.

Ол улуп ийеле, ичкеери болды.

Аттын бөрү жетире жибеген алды жаны жегүден уштулып, карга түже берерде, бөрү онын ордына—уламалардын ортозына комутка кире берди!

Бу жегүден онын уштулып чыгар аргазы жок болгон: ол, ат чылап, жегилип калган.

Мен оны канча ла бар күчимле камчылап ла турдым. Ол менин чанагымды сүүртеп алып, там ла ичкеери мантап баратты.

Бис сүрекей түрген баратканыс, эки-үч частын бажында Петербургка мантатканча кирип барганыс.

Чанагына аттын ордына казыр бөрү жегип алган жалтанбас кижини көрөргө, Петербургтын журтаган улузы чыгып, кайкап турдылар.

КӨСТӨН ЧЕДИРГЕН ЧАЧЫЛГАНЫ

Петербургта мен жакшы жаткам.

Мен жаантайын андап жүрөтөм, кайкамчылу учуралдар менле күнүн сайын болуп туратан, сүүнчилү өйди мен эмди сүрекей жакшызынып, эске алынадым.

Бир учурал сүрекей жилбүлү болгон.

Менин уйуктайтан кыбымнын көзнөгинен жүзүн-жүүр сүрекей көп куштар эжинип жүргөн жалбак буунты суу көрүнүп турган.

Мен бир катап эртен тура көзнөгүктүн жанына жууктап келеле, буунты сууда жерлик суукуштар эжинип жүргөндөрдүн көрүп ийдим.

Мылтыгымды түргөн ала койоло, мен турамнан көсбаш жогынан чыгара жүгүрдим.

Же тепкишти төмөн, тыныжым бадышпай, жүгүрүп барадала, мен бажымла эжикке сүрекей тын согуларымда, көстөрүмдөн керек десе чедиргендер чачылыжа берди.

Бу мени токтотподу.

Мен оного ары жүгүрдим. Учучуучунда буунты сууга жедип бардым. Сыраңай ла семис суукушту шыкап алып, адарга ла турзам—мылтыгымда отук таш жок эмтир. Отук таш жокко мылтык адылбас.

Отук таш аларга айыл жаар жүгүрөтөн бе?

Же суукуштар уча берерден маат жок ине.

Мен бойымды кармап, мылтыгымды жерге кунукчул тургузып койдум, кенетийин менин сагыжыма сүрекей жакшы санаа-шүүлте кирди.

Мен бойымдын он көзимди канча ла бар күчүмле жудуруктадым. Көзимдөн чедиргендер оноор ло чачылыжарда, таары тургуза ла от алыжа берди.

Чын! Таары от алыжарда, мылтык адыла берди, мен

бир ле катап адала, сүрекей семис он суукуш өлтүрө адып алдым.

Слер от ло саларга сананзагар, он көзүгерден он-ойдо ок чедиргендер чыгарып туругар деп жөптөп турум.

КАЙКАМЧЫЛУ АНДАШ

Je менле онон до јилбүлү учуралдар болотон.

Бир катап мен кере түжине андап жүреле, эниргеери койу агаштын аразында јерлик суукуштар оноор ло кыймыражып турган јаан көлгө келдим. Ондый көп суукуштарды мен бу жүрүмимде качан да көрбөгөм!

Je менде бир де ок артпаган.

Шак бу энирде мен көп најыларым айылдап келер деп сакып тургам, менин оморды јерлик куштардын эдиле күндүлеер күүним келди. Мен тегин де күүнзек ле сарам кижи. Менин белетеген курсагым Петербурганта макталып туратан. Суукуштар јок мен канайып јанатам?

Мен нени эдетенин билбей узак турдым, је менин андап жүргенде алып жүретен сумкамда болчок јуу бар болгоны сагыжыма кенетийин кирип келди.

Ура! Бу јуу сүрекей јакшы јем болор! Мен оны сумкадан чыгарып алып, чичке узун бууга түрген буулайла, суу јаар таштап ийдим.

Суукуштар јемди көргүлеп ийеле, јууга тургуза ла жүзүп келдилер.

Омордын бирүзи ачапсырап, оны тамагынан ажырып ийди.

Je јуу жылбыркай болгон учун, суукуштын ичинен түрген көндүрө өдөлө, кийин жанынан чыга берди!

Онойып суукуш менин буумда боло берди.

Онын кийининде јууга экинчи суукуш јүзүп келди, оныла ондый ок учурал болды.

Суукуштар јууны ээчий-деечий ажырып, менин буума, учукка тизилгендий, тизилип турдылар. Он до минут өдөргө јеткелекте, ончо суукуштар бууга, јинји чилеп, тизиле бердилер.

Бу кире көп суукуш тудуп алганымды көрөргө, кандый сүүнчилү болгонын сананып көрзөгөр! Меге тудуп алган суукуштарды чыгарала, менин курсак беле-теп турган кижиме апарып берери арткан.

Менин најыларыма кандый јыргал болор!

Je бу кире көп суукуштарды апарарга, ондый ла јенил эмес болгон.

Мен бир канча алтам барала, сүрекей арыдым. Кенетийин—менин кайкаганымды билген болзогор!—суукуштар кейге учуп чыгала, мени булуттарга јетире көдүрип ийдилер.

Менен өскө кижиде болгон болзо, аргазын таппай барар эди, је мен жалтанбас ла тапкыр кижиде.

Мен бойымнын тере тонымнан руль јазап алала, кайдаар ла учатан јер јаар суукуштарды буруп, айылыма түрген учуп келдим.

Je јерге канайып түжер?

Ондо ондый ла күч неме јок! Менин тапкыр болгоным меге мында да болушты. Мен бир канча суукуштардын баштарын кайра толгоп ийеримде, бис јер јаар араай түжүп бардыс.

Мен бойымнын кухнямнын сыранай ла трубазына келип түштим! Мен печкенин ичинен көрүнүп келге-

нимди көрөлө, менин казанчым канайда кайкаганын слер көргөн болзогор!

Ырыс болуп, казанчы печкеге от салгалак болгон.

МЫЛТЫКТЫҢ СҮМЕЗИНДЕ ТОРЛООЛОР

О, тапкыр болгоны—сүреен жаан учурлу! Бир катап меге мылтыктан бир катап адала, жети торлоо адып аларга келишкен. Онын кийининде керек дезе меге өштү де улус, мен жер үстүндө эн артык адучы болгонымды, Мюнхаузендий адучы качан да болгон деп айтпаска болбогондор!

Керек мынайда болгон.

Мен андап жүреле, окторымды бастыразын чыгара адып, жанып келеткем. Кенетийин менин будумнын алдынан жети торлоо учуп чыккан. Жердин мындый сүрекей жакшы куштары менин колымнан чыгып барар аргалары жок болгон.

Мен мылтыгымды октоп алдым — неле деп бодоп туругар? — мылтыктын сүмезиле! Мылтыктын ичин арчыйтан тулку темирле!

Онын кийининде мен торлоолорго жууктада жүгүрип барып, оларды үркүдип ийеле, адып ийдим.

Торлоолор ээчий-деечий учуп чыгарда, менин мылтыгымнын сүмези оларды жетилезин өдө берди. Жети торлоо ончозы менин алдымда келип түштилер!

Мен оларды өрө көдүреле, сүрекей кайкадым — оларды каарып салган! Чын, оларды каарып салган!

Же чындап та, онойып болбос учуры жок болгон: менин мылтыгымнын сүмези мылтык адарда сүрекей изип калган ине, ого сапталган торлоолор карылбай артар аргазы жок.

Мен өлөнгө отуруп, мында октойо ажанып алдым.

ИЙНЕДЕ ТҮЛКҮ

Чын, кижинин тапкыр болгоны — жүрүминде сүреен жаан учурлу, ак-жарыкта барон Мюнхаузеннен тапкыр кижиде жок болгон.

Бир катап меге орустардын жеринде жыш агаштын ортозында кара-сур түлкү туштаган.

Бу түлкүнүн терези сүрекей жакшы болгон учун, мен оны окло эмезе дробьло үреерге кыскандым.

Мен бир де минут удатпай, мылтыктын огын чыгарала, өдүк көктөйтөн теменеле мылтыкты октоп, ол түлкүни адып ийдим. Түлкү агаштын төзінде турган учун ийне онын куйругына агашка жаба бек кадап салды.

Мен түлкүгө мендебей жууктап келеле, оны камчыла сабадым.

Ол эди сүрекей тын ачыганына жүүлеле—бүдереер бе?—бойынын терезинен уштулып чыгала, тере жок мантай берди. Терези дезе октон до, дробьтон до үрелбей, меге бүдүн артып калды.

СОКОР ЧОЧКО

Чын, кайкамчылу жүзүн-жүүр учуралдарга мен көн учурагам!

Бир катап мен койу агашты өдүп барадала, көрзөм: чочконын кичинек балазы мантап келеткен, балазын ээчий—жаан чочко.

Мен адып ийдим, же!—жастыргам.

Менин огым жаан чочконын ла онын балазынын чике ортозыла өткөн.

Чочконунг балазы чынгырып ийеле, агаш аразы жаар кире берди, жаан чочко десе турган ла јеринде кыймык јогынан тура калды.

Мен кайкай бердим: ол менен ненин учун качпай јат? Је, јууктада базып келеле, не болгонын билип ийдим. Чочко сокор бололо, јолдын аайын таппай турган. Ол агаш аразыла, балазынын куйругынан тиштенип алып, базып јүрер аргалу болгон.

Менин мылтыгымнын огы ол куйругашты үзе адып ийген. Чочконунг балазы качып јүре берген, энези десе онызы јок артып калала, кайдаар барарын билбей тура калган. Ол балазынын куйругынын учын тиштенип алып, бир де болужы јок турды. Бу ла тушта меге сүрекеј јакшы санаа кирди. Мен ол куйругаштан тудуп алып, чочконы бойымнын кухням жаар јединип апардым. Сокор көөркий оны алдындагы ла аайынча балазы јединип апарадыры деп бодоп, мени ээчий уккур базып баратты.

Чын, кижии тапкыр болгоны—сүрекеј учурлу деп, мен катап ла айдар учурым бар!

КАКАЙДЫ МЕН КАНАЙЫП ТУТТЫМ

Экинчи катап барарымда, меге агаш аразында какай туштаган.

Какайга чыдаарга чик жок күч. Менде керек дезе мылтык та жок болгон.

Мен качып жүгүрдим, же жүүлип калгандый какай мени ээчий мантады, мен баштапкы ла туштаган агаштын кийинине жажынбаган болзом, ол мени бойыныг азу тиштериле өткүре кадаар эди.

Какай мантап келген бойынча, дуб агашка согуларда, онын азу тиштери агашка терен кадала берген, ол тиштерин ойто чыгарып болбогон.

— Э-э, тудулдын ба, көөркий!—деп, мен дубтын ары жанынан чыгып, айттым.—Сакып ал! Эмди сен менен качып барып болбозың!

Какай тиштерин уштуйла, жүре бербезин деп, мен таш алала, онын курч азуларын агашка там теренжиде кададым, онын кийининде оны бек армакчыла күлүйле, абрага салып, сүүнип, айылым жаар апардым.

Өскө аңчылардын кайкашканы сүреен тың! Мындый казыр анды бир де ок коротпой, тирүге тудуп алар арга бар деп, олор сананып та болбой тургандар.

САҢ БАШКА АК-КИЙИК

Менле оноң до кайкамчылу учуралдар болуп туратан.

Бир катап мен агаш аразыла барадала, јолой сadyп алган јулукту вишняларды јип бараткам.

Кенетийин сырангай ла менин алдымда—ак-кийик

S. D. D.

туру! Коо сынду, жараш, айрыланып калган жаан мүүстерлү!

Менде дезе, качашкан чылап, бир де ок жок!

Ак-кийик, менин мылтыгым ок жок болгону билип тургандый, мен жаар токуналу көрүп, тым турды.

Ырыс болуп, менде бир канча вишнялар арткан, мен мылтыгымды окло октоор ордына вишнянын өзөгиндеги сөөгиле октодум. Чын, чын, каткырышпагар, вишнянын сөөгиле.

Мылтык жык этти, же ак-кийик жаңыс ла бажын силкиди. Вишнянын сөөги онын мандайы орто тийеле, бир де каршу жетирбеди. Ол тургуза ла агаш аразы жаар кире берди.

Ондый сүрекей жакшы анды божотконума сүреен корододым.

Бир жылдын бажында мен ол ок агаштын аразында катап ла андап жүрдим. Ол өйгө жетире мен вишнянын сөөгиле болгон учуралды чек ундуп салгам.

Мүүстеринин ортозында вишнянын сүрекей узун, барбак агажы өзүп калган жараш ак-кийик агаш аразынан меге удур мантап келгенин көрөлө, менин кайкаганым сүреен болды! Коо сынду ак-кийикти ле онын төбөзіндеги коо агашты көрөргө кандый жараш болгон! Бу агаш былтыргы жылда меге ок болгон кичинек сөөктөн өзүп калганын мен тургуза ла билип ийдим. Бу өйдө менде октор көп болгон. Мен шыкайла, адып ийеримде, ак-кийик жерге келип түшти. Мен бир ле катап адала, каарган эт ле вишнеый компот алдым, ненин учун дезе, агашта быжып калган жаан вишнялар бар болгон.

Онон амтанду вишняларды мен бастыра жүрүмимде качан да жибегем деп чын айдар керек.

ТЕРЕЗИН ТЕСКЕРИ ЭБИРГЕН БӨРҮ

Сыранай казыр ла коркушту андар меге менде мылтык жок тушта туштап туратан, ненин учун ондый болуп турганын билбей жадым.

Бир катап агаш аразыла баратсам, меге удур жаан бөрү келетти. Оозун ачып алып—сыранай ла меге удур келди.

Канайдар? Качатан ба? Же бөрү меге качан ок чурап келеле, мени жыга басты, менин тамагымды эмди ле үзе тарткадый. Менин ордымда өскө кижин болгон болзо, ол алаатый берер эди, же барон Мюнхаузенди слер билеригер ине! Мен жалтанбас, тапкыр, эпчил кижин. Мен бир де минут тегин турбай, жудуругымды бөрүниң оозына сугуп ийдим, ол менин колымды чайнап ийбегидий эдип мен колымды там ла теренжиде сугуп тур-

дым. Бөрү мен жаар чугулду көрүп турды. Казырланганына онын көстөри жалтырап турды. Же колымды чыгарып ла ийзем, ол мени туш-башка жара тартып ийерин мен билип тургам, онын учун оны там ла теренжиде сугуп турдым. Кенетийин менин сагыжыма сүрекей жакшы санаа кирди: мен онын ичеге-кардын ууштай тудуп алала, тын тартарымда, ол меелей чилеп, тескери антарыла берди!

Же ичеге-кардын чыгарып салган кийининде ол менин будымнын жанында өлүп калган жатты.

Онын терезинен мен сүрекей жылу, жакшы тон көктөп алгам, слер меге бүтпей турган болзогор, мен оны слерге көргүзип те берерим.

ЖҮҮЛГЕК ТОН

Менин жүрүмимде бөрүге де туштаганымнан коркушту учуралдар болгон.

Бир катап мени жүүлгек ийт сүрүшкен.

Мен ошон канча ла бар күчимле качып жүгүргөм.

Же менин жардымдагы уур тон меге жүгүрөргө чаптык эдип турды.

Мен оны жүгүрүк бажына чечип таштайла, турага кире конуп, эжикти жаап алдым. Тон тышкары онойдо ло артып калды.

Жүүлгөк ийт тонго чурап барала, оны калжуурып тиштеп турды. Менин жалчым турадан чыгара жүгүрөле, тонды жерден алып, оны менин кийимим илип койгон шкапка илип салды.

Эртенгизинде эртен тура ол менин уйуктайтан кыбыма киреле, коркуган үниле кыйгырды:

— Туругар! Туругар! Слердин тоныгар жүүлген!

Мен төжөктөн тура жүгүрөле, шкапты ачып ийеримде—нени көрдим дейзигер?! Менин кийимимди бастыразын жыртып салган!

Менин жалчым чын айткан эмтир: менин кайран тоным жүүлип калган, ненин учун десе, оны кече жүүлгөк ийт туткан.

Тон казырланып, мен жаар чурап келеле, менин жаңы кийимимди туш-башка жара тартып ийди.

Мен колмылтыгымды ала койоло, адып ийдим.

Жүүлгөк тон тургуза ла токунай берди. Онойдордо, мен тонды күлүйле, өскө шкапка илип салзын деп, бойымнын улустарыма жакару бердим.

Ол өйдөн бери ол бир де кижини тиштебеген, мен оны жалтаныш жогынан кийип туратам.

СЕГИС БУТТУ КОЙОН

Чын, кайкамчылу учуралдар менле Россияда ас эмес болгон.

Бир катап мен кайкамчылу койонды сүрүштим.

Койон сүрекей түрген мантап турганы кайкамчылу. Мантап-мантап браадар—бир эмеш амырап аларга отура түшсе кайдат.

Мен оны, ат үстүнөн түшпей, эки күнге чыгара сүрүжеле, канайып та једип тудуп болбодым.

Менин чындык ийдим Дианка оноң бир де алтам артпай турган, је мен ого ок јеткедий эдип канайда да жууктап болбой турдым.

Бу каргышту койонды мен, ондый да болзо, үчүнчи күнде өлтүре адып алдым.

Ол өлөңгө јыгыла ла берерде, мен адымнаң түжүре калыйла, оны ајыктап көрдим.

Бу койондо оның бойының төрт будынаң өскө база буттар бар болгонын көрөлө, менин кайкаганымды бодозогор. Ол алдында төрт бутту ла арказында төрт бутту болгон!

Чын, арказында сүрекей јакшы, бек буттар бар болгон!

Качан ич јанындагы буттары чылай бергенде, ол ичин өрө эдип, арказына анданып ијеле, арказындагы буттарыла мантайтан.

Мен, угарга күйген кижии чилеп, оны үч күннин туркунына темей сүрүшкен эмезим!

КАЙКАМЧЫЛУ ТОН

Менин чындык ийдим сегис бутту койонды једип турдарга үч күннин туркунына сүрүшкенине арийла, јерге жыгылып, бир частын бажында өлө берди.

Мен кородогоныма арай ла ыйлабадым, бойымнын сүүген ийдимди эске алынып јүрерге, онын терезинен меге андап јүрерде кийетен кыска тон көктөзин деп јакардым.

Ол өйдөң бери меге мылтык та, ийт те керек јок.

Мен агаш аразында болгомдо, менин тоным бөрү эмезе койон јажынып турган јер јаар тартып турар.

Јердин ан-кужына ок јеткедий ле эдип јууктап келгемде, тонымнан бир топчы үзүлеле, ан јаар, чек ле ок чылап учат! Кайкамчылу топчыга өлтүрткен ан турган ла јерине жыгыла берет!

Ол тонды мен эмди де кийип алган отурым.

Слер меге бүтпей турган ошкожыгар, слер күлүм-

зиренип жадыгар ба? Же бери көрүгөр, мен сырангай чын болгон керекти куучындап турум: менин тонымда эмди эки ле топчы артып калганын слер бойыгардын көстөригерле көрбөй туругар ба? Мен катап ла андап барзам, мен ого одус алты топчыдан ас эмес топчы тагып аларым.

Өскө анчылар эмди меге күйүнгилеер!

АТ СТОЛДЫН ҮСТҮНДЕ

Мен бойымнын аттарым керегинде слерге нени де куучындабадым ошкош?

Же менде аттарла да кайкамчылу учуралдар ас эмес болуп туратан.

Бу керек Литвада болгон. Мен аттарды сүрекей тын сүйүтөн најыма айылдап жүргем.

Бир катап ол сырангай ла тын сүйүп, мактанып турган адын айылчыларга көргүзип турарда, ат үйгенинен божоноло, төрт конюхты жыга табарып, оромнын ичиле, жүөле бергендий, мантады.

Улус ончозы коркуйла, туш-башка жүгүрүшти.

Казырлана берген атка жууктап, оны жалтанбай тударга бир де кижичыкпады.

Јаңыс ла мен алаатыбадым, нениг учун дезе, мен сүрекей жалтанбас кижиге, сырангай ла казыр аттарды тудуп, үйгендеерге бала тужумнаг ала билерим.

Мен атка бир ле катап секирип минип алала, оны тургуза ла јобожыдып ийдим. Ол мениг колдорымнын күчин сезип ийеле, меге, кичинек бала чылап, уккур боло берди. Мен тураны айландыра омок јортуп өттим, кенетийин бойымнын билгиримди столдо чай ичип отурган үй улуска көргүзер күүним келген.

Је оны канайып эдер?

Онызы тегиннен ле тегин неме! Мен адымды көзнөк јаар буруйла, столовыйга куйун кептү кире кондым.

Үй улус озо баштап сүрекей тыг коркуй бергендер, је мен айгырды столдын үсти јаар калыдала, чөөчөйлөрдин ле аяктардын ортозыла өдөримде, керек дезе бир чөөчөй дө, бир сырангай кичинек табак та оотподым.

Үй улуска бу сүрекей јаады; олар каткырыжып ла колдорын чабыжып турдылар, мениг најым дезе, мениг сүрекей эпчилиmdi кайкап, бу сүрекей јакшы атты меге сый эдип берип ийди.

Мен онын сыйлап берген адына сүрекей сүүнгем, нениг учун дезе, јууга барарга шыйдынып, бойыма чыйрак атты узак бедиреп жүргем.

Бир частын бажында мен ол атка минип алала, Турция јаар ууланып мантаттым, ол өйдө ондо - калапту јуу-согуш өдүп турган.

ЈАРЫМ АТ

Јуу-согушта мен жалтанбай согужып, өштүге ончозынаг озо табарып тургам.

Бир катап турокторло эрчимдү согушкан јуу-согуштын кийининде, бис өштүнин шибеезин алдыс. Ши-

бееге мен ончозынан озо киреле, ондогы турокторды ончозын чыгара сүреле, каныгып калган адымды сугарып аларга, колодец жаар мантаттым. Ат сууны ичип те турза, суузыны канбай турды. Бир канча частар өтти, ол дезе колодецтен айрылбайт. Кандый кайкамчылу неме! Мен кайкай бердим. Же кенетийин кийин жанымда суу чайбалганы угулды.

Мен кайра көрөлө, кайкаганыма аттын үстүнен арайла жыгылбадым.

Менин адымнын кийин жанын чек томур кезип салган эмтир, онын учун аттын ичип турган суузы кардында токтобой, кийин жанынан жайым агып турган! Онон улам менин кийинимде жаан көл боло берген. Мен алаайтый бергем. Кандый кайкамчылу неме?

Je бу өйдө менин солдаттарымнын бирүзи мантандып келерде, не болгоны тургуза ла јартала берди.

Мен өштүлерди сүрүжип, олордын шибеезинин каалгазынан кире конорымда, туруктор бу ла өйдө ол каалганы јаап, менин адымнын кийин јанын кезе согуп ийгендер. Оны талортозынан сыраңай ла кезе чаап салгандый! Ол кийин јаны бир кезек өйгө, каалгадан ыраак јок текпиленип, турукторды тееп, сүрүп јүрген, онын кийининде јанында јаткан јалан јаар мантай берген.

— Ол эмди де ондо отоп јүрү!—деп, солдат меге јетирди.

— Отоп јат? Чын эмеш пе!

Бойыгар барып көрүгер.

Мен адымнын алды јанына минип алып, јалан јаар мантаттым. Адымнын кийин јанын мен чын ла ондо тапкам. Ол јажыл јаланда амыр отоп јүрген.

Мен тургуза ла врачка элчи ийдим, ол узак сананбай, аттын эки бөлүгин бириктиреле, бойында кожо учук јок болгон учун, лавр агаштын чыбыгыла јаба көктөп салды.

Аттын эки бөлүги сүрекей јакшы јаба өзүп, јазыла берди, лавр агаштын чыбыгы дезе менин адымнын эдинде тазылданып, бир айдын бажында менин ээримнин үстүнде лавр агаштын чыбыктары айрыланып өзөлө, отургуш боло берди.

Ондый эптү отургушка отурып алала, мен кайкамчылу ла ат-нерелү керектерди ас эмес эткем.

ПУШКАНЫН ОГЫНА МИНИП УЧКАНЫ

Јуу өйинде меге јаңыс ла атту јүрерге келишкен эмес, је пушканын огына да минип алып јүрерге келишкен.

Керек мынайда болгон.

Бис Турциянын бир городына табару эткенис, бистин командирге бу городто пушкалар көп пө, жок по деп билип алар керек болгон.

Је бистин бастыра черүден өштүнин лагерине билдирбезинен кирип баргадый јалтанбас бир де кижии табылбаган.

Ончо ло јуучылдардан мен јалтанбас болгон эмтирим.

Мен Турциянын города јаар адып турган сүрекеј јаан пушкага коштой туруп алдым, качан пушкадан ок учуп чыгарда, мен ого минип алып, учуп бардым. Ончолоры бир үнле кыйгырышты:

—Барон Мюнхаузен күлүк ле эмтир!

Озо баштап мен сүүнчилү учуп бараткам, је ыраакта өштүнин города көрүне берерде, мен коркый бердим.

„Гм!—деп, мен бойыма айттым.—Учуп кирерин сен кирерин, је оноң чыгып аларын ба? Оштү сенле тың куучындашпас, олор сени шпион туткан чылап тудала, баштапкы ла туштаган агашка бууп салар. Јок, көөркий Мюнхаузен, эм тура орой эмес, сеге ойто учар керек!“

Бу өйдө тuroктор бистин лагерь јаар аткан октор меге удурала ла мениң жанымча учуп тургандар.

Узак сананбай, мен ого отурып алып, бир де неме болбогондой ойто учуп бардым.

Је учуп жүреле, мен турецкий пушкаларды ончозын јакшы тоолоп алала, бойымнын командириме оштүнин артиллериязы керегинде чокум јетирүлер экелип бергем.

ЧАЧТАН ТУДУП

Бу јууда менле кайкамчылу учуралдар көп болгон.

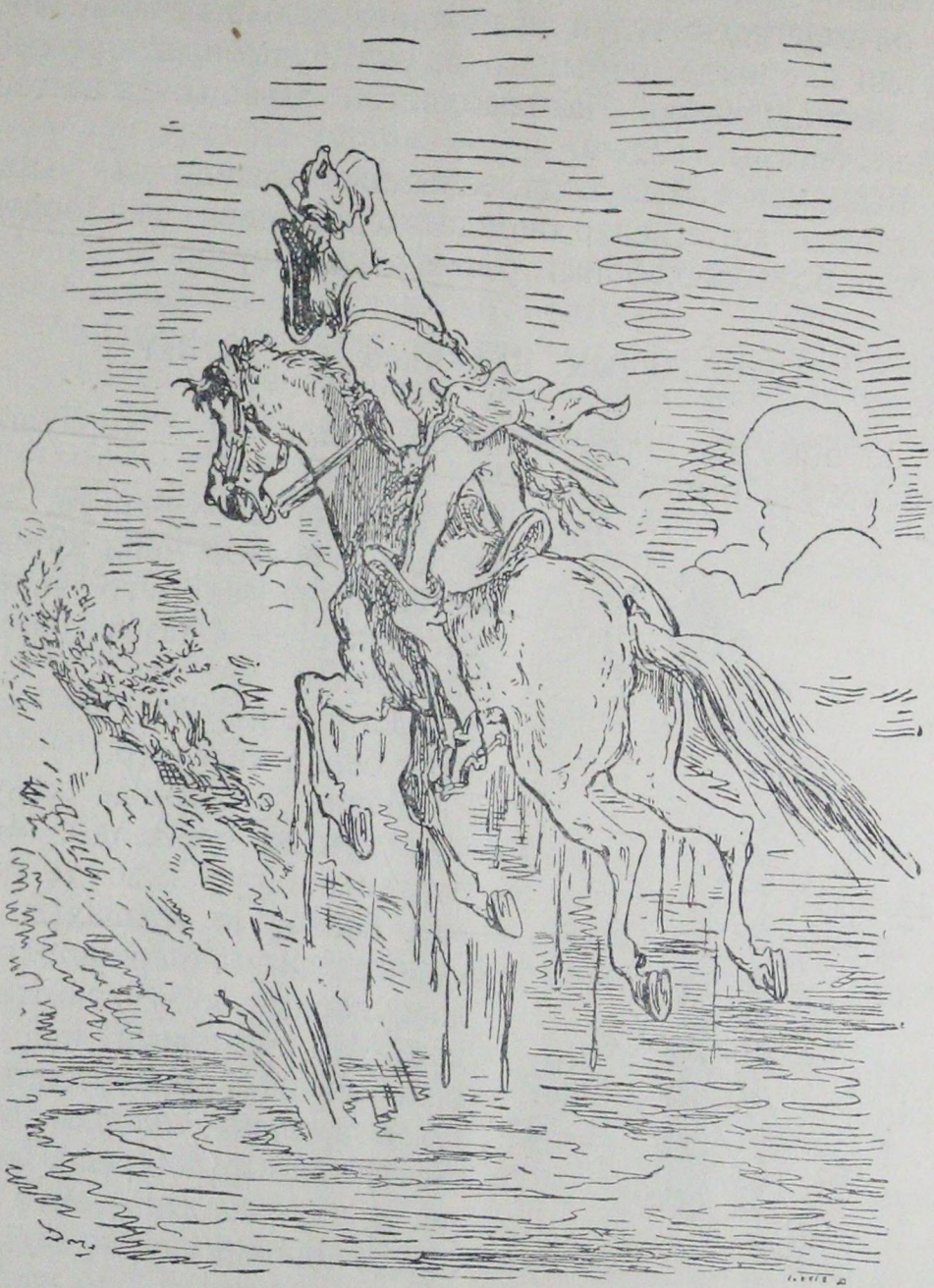
Бир катап мен тuroктордон качып барадала, састы тан атту кечире калыырга санангам. Је адым јаратка јетире калып болбогон, бис суйук балкашка мач эдип түже бердис.

Саска түжеле — чөнүп турдыс. Тирү артар арга јок болгон.

Сас бисти там ла теренжиде сүрекеј түрген соорып турган. Мениң адым качан ок јыту балкашта көрүнбей барды, мениң де бажым саска көрүнбей баратты, оноң мениң жүк ле парик чачымнын кејегези көрүнип турган.

Нени эдер? Мениң колдорым сүрекеј күчтү эмес болгон болзо, бис кыйалта

жок өлөр эдис. Мен коркушту бөккө кижи. Мен бойымды ол кежегеден тудуп алып, канча ла бар күчимле өрө тартып ийеримде, бойымды да, эки будымнын ортозына, кыскаш чылап, кыпчып алган адымды да састан белен чыгарып алдым.

Чын, мен бойымды да, бойымнын адымды да чыгара тартып алгам, слер онойдо эдерге белен деп бодоп турган болзогор, бойыгар ченеп көрүгер.

АДАРУЛАРДЫҢ КҮДҮЧИЗИ ЛЕ АЙУЛАР

Je бөккө дө, жалтанбас та болгоным мени коркушту түбектен айрып болбоды.

Бир катап жуу-согуш ту-жунда туруктор мени курчап алгандар, је мен, тигр чилеп, согушкан да болзом, олјого алдырттым.

Олор мени күлүйле, кул эдип берип ийгендер.

Менин жүрүмимде кунукчыл күндөр башталды. Меге берген иш уур эмес те болгон болзо, је кунукчыл ла күүнге түрген тийер иш—мени адарулардын күдүчизи эткендер. Мен султаннын¹ адаруларын күнүн сайын эртен тура јаланга айдап, олорды кере түжүне кабырып жүреле, энирде дезе уяаларына ойто айдап кийдирер учурлу болгом.

¹ С у л т а н—мусульман јангу албатынын кааны.

Озо баштап иш јакшы өдүп турган, је бир катап адаруларымды ончозын тоолоп көрзөм, бир адару јетпей турган.

Мен оны бедиреп бардым, удабай көрзөм, оны эки јаан айу араадап турган эмитир, олор оны, байла, эки јара үзе тартып ийеле, онын тату мөдиле тамзыктанып аларга санангандар ошкош.

Менде кандый да мылтык-јепсел јок болгон—јүк ле кичинек мөнгүн малтачак бар болгон.

Айуларды үркүделе, көөркий адаруны айрып аларга мен малтамла талайып, оны ачап аңдар јаар мергедедим. Айулар качып манташты, адару јеткерден айрылды. Је, мен коркушту күчтү колымды өйинен өткүре талайып, малтаны тын мергедеп ийеримде, ол айга јетире уча берди. Чын, айга једе берген. Слер бажыгарды јайкап, каткырыжып јадыгар, мен дезе ол өйдө каткыргадый эмес болгом.

Мен санааркай бердим.

Нени эдетен? Айга јеткедий узун тепкишти кайдан алатан?

АЙГА ВАШТАПКИ КАТАП ЈОРУКТАГАНЫ

Турцияда сүрекей түрген өзүп, кезикте теңериге де јетире өзөтөн өзүм бар деп санаама киргени ырыс болды.

Ол—Турцияда өзөтөн бобы болгон. Мен бир де минут табыланбай, јерге ондый бир үрен отургузып ийеримде, ол тургуза ла өзө берди.

Ол там ла јаанап, өскөн лө өскөн, удабай айга једе берген!

—Ура!—деп, мен сүүнчилү кыйгырала, бобынын сабын өрө чыктым.

Бир частын бажында мен айда турдым. Бойымнын мөңүн малтамды айда таап аларга меге женил эмес болгон. Ай мөңүн, малтачак база мөңүн—мөңүннинг үстүндө мөңүн көрүнбей жат.

Je учы-учында мен бойымнын кичинек малтамды жыдып калган саламнын үстүнен таап алдым.

Мен сүүнип, оны курыма кыстанып алала, јер јаар түжерге санандым.

Je онойдо болбоды: бобынын сабын күн какшадып ийерде, ол туш-јерден сына берген!

Бу мыны көрөлө, мен ачынганыма арай ла ыйлабадым.

Канайдатан? Нени эдетен? Мен эмди јерге качан да түжүп болбозым ба? Мен бу јескинчилү айда эр јажына артып калатам ба? Сырангај да артпазым. Мен салам јаткан јерге јүгүрип барала, оног армакчы каттым. Армакчы узун эмес болды, је керек беди! Мен оныла түжүп баштадым. Бир колымла армакчыдан тудунып, јылбырап түжүп турдым, экинчи колыма малтачагымды тудунып алгам.

Je удабай армакчы божой берди, мен тегеринин ле јердин ортозында селбектенип калган турдым. Онызы коркушту болгон, је мен алаатыбадым. Узак сананбадым, мен

малтамды алала, армакчынын алтыгы учынан бек тудунып алала, үстүги учын кезе чабала, алтыгы учына буулап ийдим. Онойдордо, жер жаар база эмеш жууктада түжерже арга болды. Же ондый да болзо, жерге жетире ыраак болгон. Армакчынын үстүги учын кезе чаап, алтыгы учына көп катап буулаарга келишти. Учы-учында городтын туралары ла өргөлөри көрүн-

гедий жабыс түжүп алдым. Жерге жетире үч эмезе төрт миль¹ кире жер арткан.

Же кенетийин—жо-о, калак!—армакчы үзүлө берди. Мен жерге күрс эдип түжелө, жерди, ас ла салза, жарым миль кире ойып бардым.

¹ Миль—кезик ороондордо жердин узунун кемийтен кемју (7420 м эмезе 1852 м).

Болгоонып келеле, бу терен ородон канайда карма-
данып чыгатын аайын узак билбей жаттым. Бир күнгө
мен курсак та жибегем, суу да ичпегем, жаңыс ла сана-
нып ла сананып тургам. Учы-учында сананып алдым:
тырмактарымла баскыштар казып алала, ол тепкишле
жердин үстүне чыгып алдым.

О, Мюнхаузен кайда да өлбөс!

АЧАБЫ УЧУН ТҮБЕККЕ ТҮШКЕНИ

Ондый ууриште алган ченемел кижини керсү эдип жат.

Айга јоруктап барып келеле, мен адаруларымды
айулардан коруурга жаңы эп-сүме таптым.

Эңирде мен абранын уламазын мөтлө сүртеле, оной
ыраак эмес јерге јажынып алдым.

Карангуй кире ле берерде, абра јаар јаан айу өңө-
лөп келеле, уламага сүртүп салган мөтти ачаптанып,
јалай берди. Тату немеле тамзыктанып турала, улама
онын тамагына канайып киргенин, онын кийининде кар-
дына, учы-учында кийининен чыга бергенин ачап таң-
ма билбей калган.

Мен ондый ла болотонун сакуп отургам.

Мен абранын јанына јүгүрип келеле, айунын кийи-
нинен чыккан уламанын учына узун, јоон каду кадап
салдым! Айу уламага сапталып калган болды. Эмди ол
ары да эмес, бери де эмес, кайдаар да барар аргазы
јок. Мен оны ол ло бойынча таң атканча артызып
койдым.

Онойдо эткенимди эртен тура турецкий султан бойы
угала, мындый кайкамчылу эп-сүмеле тудулган айуны
көрөргө келди. Ол оны узак көрүп, талганча ла кат-
кырды.

АТТАР КОЛТУК АЛДЫНДА, АБРА ЖАРДЫНДА

Удабай ла туруктор мени жайымга божодып ийеле, олжодо болгон өскө дө улусла кожо ойто Петербургка ийе бердилер.

Же мен Россиядан жүре берерге санандым, абрага отуруп алала, төрөлиме бардым. Ол жылда кыш сүрекей соок болгон. Керек десе күн де соокко алдырала жаактарын ужудып, жаштымулап турган. Качан күн соокко алдырганда, онон жылу келбей, соок келип жат. Абрамда отуруп, мен канча кире соокко тонгономды слер билген болзогор!

Жол чичке болгон. Эки жанынча чедендер манап салган. Удура келер абралар бистин өдөтөнисти сакып алгадый эдип, шоорын ойноп ийзин деп, мен унаачыма жакыдым: мындай чичке жолло эки абра өдүп болбос.

Унаачы менин жакылтамды бүдүрди. Ол шоорын алала, үрди, үрди, үрди, үрди, же шоорынан бир де үнчыкпады! Ол өйдө десе биске удур жаан абра келеткен.

Канайдар база, мен абрамнан чыгала, аттарымнын абразын алып ийдим. Онын кийининде абраны жүктөнүп алала,—абрада десе уур кош бар болгон!—чеденди ажыра калып ийдим. База бир калып ийеле—абраны ойто жолго экелдим.

Онойып эдерге меге де жеңил эмес болгон, менин бөкөмди слер билеригер ине.

Бир эмеш амырап алала, мен ойто аттарым жаар кел-

дим, оларды колтуктанып алала, онойдо ок эки каттап калып, оларды абранын жанына экелдим. Онойдо калып турарымда, аттарымнын бирүзи тепкилене берген.

Онойдордо, меге эп жок болгон, же мен онын кийин буттарын тонымнын карманына сугуп аларымда, ол эрик жок жобожый берген.

Онын кийининде мен аттарды абрага жегип алала, жуугында турган гостиницага жетире амыр жедип келдим.

Ондый корон сооктын кийининде жылынарга ла

ондый уур штин кийининде амырап аларга жакшы болгон!

КАЙЫЛЫП КАЛГАН ҰПДЕР

Менин унаачым шоорын печкенин жанына илип салала, бойы мен жаар келди, бис экү табыланып, куучындажып отурдыс.

Кенетийин шоор ойной берди:

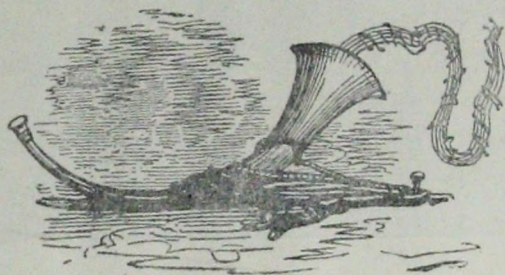
„Тру-туту! Тра-тата! Ра-рара!“

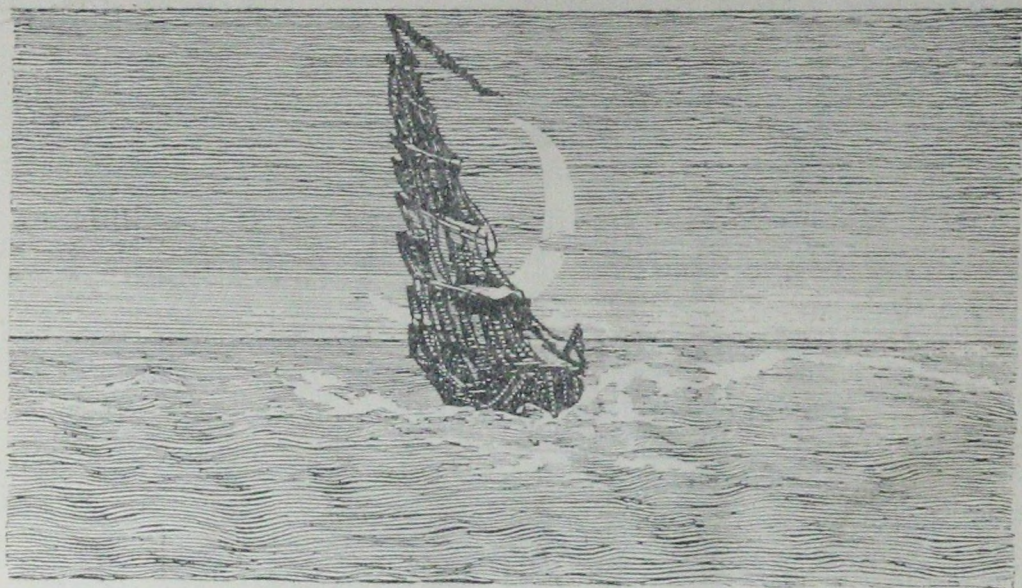
Бис сүрекей кайкадыс, же бу шоор соокто ненин учун бир де үн чыгарар арга жок болгонун, жылуда де-

зе бойы ла ойной бергенн мен ол ок минутта билип
ийдим.

Соокто үндер шоордын пчинде тонуп калган, эмди
дезе печкенин јанына эрийле шоордон бойлоры учуп
чыгып турган эмтир.

Бис унаачымла экү энир божогончо, ол јакшынак
музыканы угуп отурдыс.

Э К И Н Ч И Б Ö Л Ö К

ЮТКОН

Мени жаңыс ла агаштар аразыла, јаландарла јоруктап јүрген деп бодобогор. Јок, меге талайларды ла те-нистерди де кечип јоруктаарга келишкен, кем ле де болбогон учуралдар менле ондо до болгон.

Бир катап бис јаан керепле Индияга баратканыс. Күн сүрекеј јакшы болгон, је кандый да ортолыктын јанында якорьдо турарыста, јаан јоткон башталды. Сүрекеј јаан күчтү јоткон келеле, ортолыктаг бир канча мунг (чын, бир канча мунг!) агаштарды кодоро тартып алала, өрө булуттар јаар учуртып апарган.

Јүстер пуд бескелү јаан агаштар јердин үстүнен сү-

рекей бийик учарда, јерден оло куштын јунгынды кичинек көрүнп турган.

Јоткон токтој ло берерде, кажы ла агаш бойынын јерине келип түжеле, тургуза ла тазылдана берген, онойдордо, ортолыкта јотконнон бир де ис артпаган. Кайкамчылу агаштар, чын ба?

Је бир агаш бойынын јерине келбеген.

Керек мындыј болгон, агаш кейге учуп чыгарда, онын будагында бир јокту крестьянин эмегениле кожо отурган. Оло агашка не чыккандар? Ол ортолыкта огурчындар агаштарда өзүп јат, онойдордо, оло огурчындар үзүп аларга чыккан. Ортолыкта јаткан улус огурчынды ак-јарыкта кандый да немеден артык сүүп, онон өскө нени де јибей јат. Олоордын курсагы јангыс ла ол.

Јотконго алдырган көөркий крестьяндарга булуттардын алдында кейде эрик јок јоруктап јүрерге келишти.

Качан јоткон токтој берерде, агаш јер јаар төмөндөгөн. Је, өчөшкөн чилеп, крестьянин эмегениле экү сүрекеј течпек болгон, агашты бир јаны јаар јайа базып ийерде, агаш бойынын озогы јерине түшпей, туура

барала, ондогы жердин каанына табарган, ырыс болуп, оны, коңусты чылап, былчып ийген.

Ырыс болуп?—деп, слер сураарыгар.—Ненин учун ырыс болотон?

Ненин учун дезе, ол каан сүрекей казыр бололо, ортолыкта жаткан улусты кату кыйнап турган.

Журт улус оморды кыйнаган кижн олгнине сүрекей сүүннп, онын короназын мени алзын деп сурадылар.

— Слерди сурап турус, күндүлү Мюнхаузен, бистин кааныс бол. Биске болужынды жетир, бисти бийле. Сен сагышту ла жалтанбас кижн—дештилер.

Же мен чек болбодым, ненин учун дезе, мен огурчындрды сүүбей жадым.

КРОКОДИЛ ЛЕ КАРАГУЛАНЫН ОРТОЗЫНДА

Лоткон токтой берерде, бис якорьды көдүреле, эки неделенин бажында Цейлон ортолыкка амыр једип келднс.

Цейлоннын губернаторынын јаан уулы мени оныла кожо андап барарга кычырды.

Мен сүрекей күүнзеп јөпснндим. Бис јуугында турган агаштын аразына бардыс. Изү сүрекей тын болгон, мен изүге үренбегем, онон улам түрген арыј бергеннмди јартын айдар керек.

Губернатордын уулы дезе чакту јиит кижн, изүни јакшызынып турган. Ол јаштан ала Цейлондо јаткан.

Цейлоннын изү күнин ол керекке албай, кызып калган кумакла омок базып јүрет.

Мен онын кийнннде артып калала, таныш эмес агаштын аразына аза берднм. Барадала, кандый да шылырт уктым. Кайра көрзөм: менин алдымда сүрекей јаан карагула оозын ачып алала, мени јара тартып ий-

гедий турды. Мында нени эдетен? Менин мылтыгымды оок дробьло октоп салган, оныла сымданы да өлтүрип болбозын. Мен адып ийдим, же дробь казыр анды жүз ле чукулдандырып ийди, ол там ла казырланып, мен жаар тап этти.

Кач та, качпа да, коркушту ан жагыс ла катап ка-лыза, меге једижип, јара тартып ийерин билип, мен коркуйла, качып жүгүрдим. Же мен кайдаар жүгүрип јадым? Менин алдымда, мени ол ок минутта јудуп ийерге оозын ачып алган јаан крокодил јатты.

Нени эдер? Канајдар?

Кийинимде—карагула, алдымда—крокодил, сол ја-нымда—көл, он јанымда—коронду јыландар кыймырап јаткан сас.

Сүреен коркуган бойым мен өлөннин үстүне жыгы-лып, көзим јумуп алала, кыйалта јок келер өлүмге бе-летенип алдым. Кенетийин менин бажымнын үстүнче кандый да неме тоголонып барала, күзүрт эткендий болды. Мен көзимди ачып ийеле, мени тын сүүндирген неме көрдим: мен јерге жыгыларымда карагула меге чу-

рап келеле, мени ажыра аңданып, крокодилдин сыра-
най ла оозына кире берген эмтир!

Бир коркушту аңнын бажы экинчи ондый ок кор-
кушту аңнын тамагына кептелеле, бойы бойлорынан
айрыларга бастыра күчтерин салгылап турган.

Мен тура жүгүреле, аңдап жүрерде алып жүретен бы-
чагымды чыгарып, карагуланын бажын бир ле талайып,
кезе чаап ийдим.

Карагуланын тын жок эди-сөөги менин алдыма ке-
лип түшти.

Онын кийининде, ойди өткүрбей, мен карагуланын
бажын крокодилдин тамагына мылтыктын кындагыла
там ла теренжиде кийдире кагып турарымда, ол учы-
учында тумаланып, өлө берди.

Губернатордын уулы жанып келеле, агаш аразынын
эки жаан анын жеңген учун меге күндүүзин жетирди.

БИТКЕ ТУШТАГАНЫ

Мынын кийининде меге Цейлондо жадарга жарабага-
ны слерге жарт.

Мен военный керепке отурып алала, Америкага бар-
дым, ондо крокодилдер де, карагулалар да жок.

Бис он конок бир де учурал жок бардыс, же кене-
тийин Америкадан ыраак жок бисле бир түбек болды:
бис суудагы ташка табардыс.

Кереп сүрекей тын согуларда, мачтада отурган мат-
росты талайга үч миль кире ыраак таштап ийген.

Же ырыс болуп, ол көндүрө учуп бараткан кызыл
цаплянын тумчугынан ала койоло, артып калган, бис
ого једип, оны аргадап алганча, ол ондо талайдын
үстүнде кайкалап жүрди.

Бис талайдын тажына кенетийин табарарыста, мен

бут бажына туруп чыдабадым:
мен өрө чачыларымда, бажым
каютанын потологына согулды.

Онон улам менин бажым
кардыма кептеле берген, бир
канча айдын кийининде ле мен
оны чачымнан тартып, эместен
кардымнан чыгарып алгам.

Бис табарган таш дезе таш
эмес болгон эмтир.

Ол суунун үстүндө үргүлөп
јаткан јеп-једеген кит болгон.

Ого табарала, бис оны ойго-

зып ийгенис, онойдордо, ол чугулданала, бистин керепти
якоринен тиштенип алала, бисти эртен турадан
энирге јетире бастыра тенисле сүүртеп јүрген.

Ырыс болуп, якорьдын илјирмези үзүле берерде,
бис киттен божонгоныс.

Америкадан ойто келеделе, бис ол китке база катап
туштадыс. Ол суунун үстүндө, бойынын эди-сөөгиле
јарым миль кире јерге чөйилип, өлүп калган јатты. Мын-
дый јаан немени керептин үстүне чыгарар деп, сана-
нарга да керек јок болгон. Онын учун бис киттин ја-
ныс ла бажын кезип алдыс. Онын бажын палубага чы-
гарып алала, коркушту аннын оозынан бистин якорь-
ды ла керептин төртөн метр илјирмезин таап алала, бис
сүрекей сүүндис. Ол төртөн метр кынјы онын јыдып
калган бир тижинин көндөйинде јаткан!

Је бис узак сүүнбедис. Бистин керептин түбинде
ойыкты көрүп ийдис. Суу керепке кирди.

Кереп сууга чөнгүп баратты.

Ончозы манзаарып, кыйгырыжып, ыйлажып тура
бердилер, је мен нени эдетенин түрген сананып таап

алдым. Керек десе штанымды да чечпей, мен ол тежик-ке отуруп, оны кийинимле бөктөп ийдим.

Суу кирбей барды.

Керепти аргадап алдыс.

БАЛЫКТЫҢ КАРДЫНДА

Бир неделенин бажында бис Италияга једип келдис. Күн аяс болордо, мен Средиземный талайга эжинип аларга бардым. Суу жылу болгон. Мен эжинерге сүрекей јакшы билетем, јараттан ыраак эжинип бардым.

Кенетийин көрзөм—сырангай меге удур сүрекей јаан балык, оозын јаан ачып алала, келип јат! Эмди канайдар? Онон качып барар арга јок, онойдордо, онын курч тиштерине табарбай, тургуза ла кардына капшай кире берерге, мен бастыра бойым, болчок болуп, түрүлеле, онын ачык оозы јаар кире кондым.

Болгон ло кижинин сагыжына ондый сүме кирбес эди, је мен тегин де сагышту ла тапкыр кижин болгонымды слер билеригер.

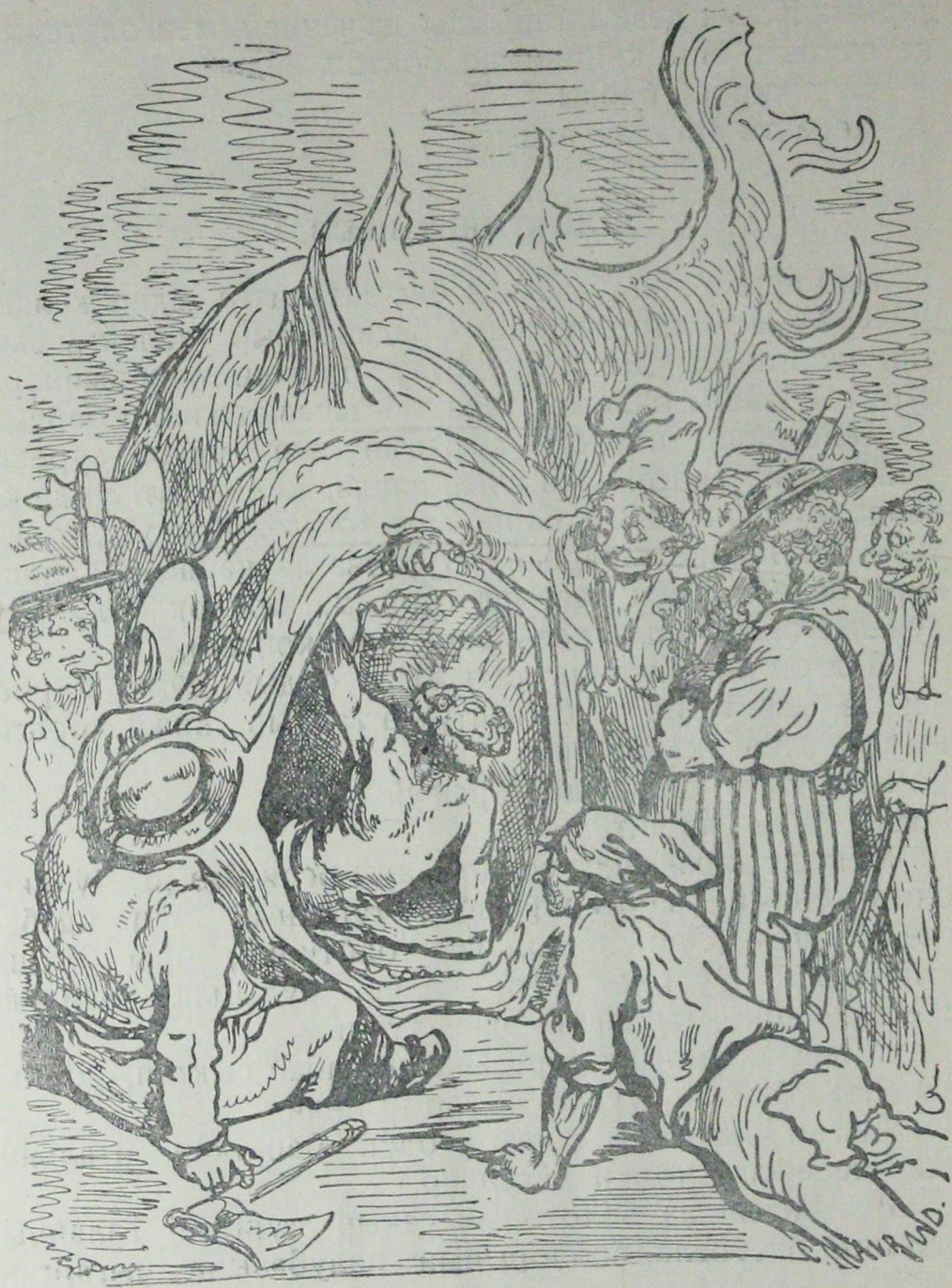
Балыктын кардында карануй эмтир, је ондый да болзо, жылу ла эптү.

Мен ол карануйда соодоп, ары-бери базып јүрдим, онызы балыкка сүреен јарабай турганын мен удабай сезип ийгем. Онойдордо, мен өнөтийин, оны јакшы кыйнаарга, јүүлгек кижин чилеп, будымла тизиреде тееп, секирип, танцевать эдип турдым.

Балык кардынын оорузына чыдабай сыктап, бойынын јаан бажын суудан чыгарып ийди.

Удаган јокто оны коштой өдүп бараткан итальянский керептен көрүп ийгендер.

Мен ондый ла болотонун сакып тургам! Талайчылар оны өлтүреле, бойларынын палубазына чыгарган,

оның кийининде бу кайкамчылу балыкты канайда кезе чабатанын жөптөштилер.

Мен киттин ичинде отурала, коркуганыма тыркырап отурганымды јарт айдайын: бу улус балыкка кожо мени де кезе чаап ийбезин деп, мен коркуп тургам.

Онызы коркушту болор эди!

Је ырыс болуп, олордын малталары меге табарбады. Баштапкы ла јарык јалт эдип көрүне берерде, мен су итальянский тилле (о! мен итальянский тилди сүрекеј јакшы билерим!) мени бу јыду карануй јерден чыгарып аргадаган улусты көрөргө күүнзеп турум деп, кыйгыра бердим.

Балыктын ичинде кижинин үнин угала, талайчылар коркуганына тым тура калдылар.

Качан мен балыктын оозынан чыга коноло, ологро күндүүм јетирип бажырарымда, ологр оног тын кайкаштылар.

МЕНИН СҮРЕКЕЙ ЈАКШЫ ЈАЛЧЫЛАРЫМ

Мени аргадап алган кереп Турциянын төс городы јаар ууланып барды.

Мен кожо јоруктап барган итальянецтер, мен сүрекеј јакшы кижини болгонымды тургуза ла көрөлө, мени ологро кожо керепте артсын дештилер. Мен јөпсиндим, бир неделенин бажында бис турецкий јаратка келип токтодыс.

Турецкий султан, менин келгенимди угала, мени курсак ичерге кычырган. Ол мени бойынын өргөзинин бозогозында уткуп, айтты:

— Слерди бойымнын јебрен өргөмдө уткуур аргалу болгоныма мен ырысту. Слер су-кадык деп мен

иженип турум. Слердин улу ат-нерелү керектеригерди мен билерим, онын учун мен бир уур керекти бүдүрерге слерге берерге турум, слерден өскө бир де кижги бүдүрүп болбос, ненин учун дезе, жер үстүндө слер сыранай сагышту ла сүмелү кижги. Слер тургуза ла Египетке барар аргаар бар ба?

— Сүүнип барарым!—дедим. —Жоруктап жүрерге мен сүрекей тын сүүп жадым, эмди ле ак-жарыктын учына да барарга белен!

Менин берген каруум султанга сүреен жарады, оной-дордо ол меге жакылта берди, ол жакылта чактын чакка ончо улустаң жажытту болуп артып калар болгон, онын учун кандый жакылта болгонын мен слерге куучындап болбозым. Чын-чын, султан улу жажытту керекти меге бүдүп берген, ненин учун дезе, бастыра ак-жарыкта мен сыранай ижемчилү кижги болгонымды ол билген. Мен ого бажырып ийеле, тургуза ла жорукка атандым.

Турецкий төс городко жууктап ла келеримде, меге удур сүрекей түрген жүгүрүп келеткен кичинек кижги

туштады. Онын кажы ла будына уур гиря буулап койгон, је ондый да болзо, ол октый учуп бараткан.

— Сен кайдаар барып жадын?—деп, мен оног сурадым.— Бу гиряларды буттарына не керек буулаган? Јүгүрерге олар чаптык эдип жат ине!

— Үч минут мынан озо мен Венада болгом—деп, ол кижии каруузын жүгүрүк бажында берди,—эмди бойыма кандый-кандый иш таап аларга Константинопольго барып жадым. Гиряларды десе сүрекей түрген жүгүрбеске буулап алгам, ненин учун десе, мендеп барар жерим жок.

Бу кайкамчылу жүгүрүк кижии меге сүрекей жарады, онойдордо мен оны бойыма ишке алдым. Ол мени ээчий күүнзеп басты.

Экинчи күнде бис сыранай жолдын жанында, кулагын жерге жаба эдип алала, көңкөрө жаткан кижиге туштадыс.

— Сен мында нени эдип жадын?—деп, мен оноң сурадым.

— Јалаңда өлөң канайда өзүп турганын тыңдап жадым!—деп, ол кижиге каруузын берди.

— Угулат па?

— Сүрекей жакшы угулат.

— Ондый болзо, күндүлү најы, меге ишке кир! Сенин уккур кулактарың меге жолдо тузалу болор.

Ол жөпсинди, бис оноң ары бардыс.

Удабай ла мен колында мылтыкту анчы кижини көрүп ийдим.

— Ой былар—слер нени адып тураар—деп, мен ого баштанып сурадым. Бир де жерде ан да, куш та көрүнбей жат.

— Берлинде шаг соготон туранын үстүндө боро кушкаш отурган, мен онын көзине чип-чике адып ийгем.

Мен андаарга кандый тың сүүп турганымды слер билеригер. Чечен адучыны мен кучактап, оны бойыма ишке кычырдым. Ол сүүнип, мени ээчий басты.

Көп ороондорды ла городторды өдүп барала, бис агашту элбек жерге келдис. Көрзөбис—жолдын жанында жаан сөөктү кижиге туру, бастыра агашты армакчыла курчап алган.

— Сен нени сүүртеп туруң?—деп, мен оноң сурадым.

— Меге одун кезип алар керек болгон, малтам дезде айылымда артып калган—деп, ол каруузын берди.— Онойдордо, мен малта жогына одундап алгадый арга бедиреп турум.

Ол армакчыны тартып ийерде, жаан дубтар, чичке чырбагалдар чылап, кейге учуп чыгала, јерге келип тўштилер.

Мен акчаны кысканбай, ол бөкө кижини тургуза ла бойыма ишке алып алдым.

Бис Египетке једип келеристе, сүрекеј жаан шуурган болды, бистинг абраларыс ла аттарыс јолдо тоголоныжа берди.

Ыраакта јети теерменнинг канаттары, јүүлгек неме чилеп, айланып турганын бис көрүп ийдис. Кырланга дезде бир кижини бойынын тумчугынын сол үйдин сабарыла јаба тудуп алган јатты. Бисти көрөлө, ол мени күндүлү уткуп турды, шуурган ол ок тарыйын токтој берди.

— Сен мында нени эдип јадын?—деп, мен оног сурадым.

— Мен бойымнын ээмнинг теермендерин эбиртип јадым—деп, ол каруузын берди.—Олор сынбазын деп, мен тын үрбей јадым: тумчугымнын сынар үйдиле.

„Бу кижини меге керек болор“—деп мен сананала, оны бисле кожо барзын деп кычырдым.

КИТАЙДЫҢ АРАКЫЗЫ

Египетте мен султаннын бастыра јакылталарын бүдүрип салдым. Менин эпчил болгоном меге мында да болушты. Бир неделенинг бажында мен бойымнын кайкамчылу јалчыларымла кожо ойто Турциянын төс городына келдис.

9.20.13

Менин ойто келгениме сүүнип, Египетте керектерди жакшы бүдүргөн учун султан мени мактап турды.

—Слер менин министрлеримнин ончозынан сагыштуу, кару Мюнхаузен!—деп, ол менин колымды тын тудуп айтты.—Бүгүн менин айылыма курсак ичерге келигер!

Курсак сүрекей амтанду болгон, же калак ла сени! столдо аракы жок болды, ненин учун дезе, туруктордун жанында аракы ичерге чек жарабас. Мен сүрекей ачындым, султан мени токунадарга, курсак ичип божо-

гон кийининде бойынын кыбына апарала, жажытту шкафты ачып, онон бир болуштоп чыгарып берди.

—Мындый сүрекей жакшы аракыны слер бойыгардын жүрүмигерде качан да ичпегенеер, менин күндүлү Мюнхаузеним!—деп, ол меге стаканга толтыра уруп береле, айтты.

Аракы чындап та јакшы болгон. Је бир ле ууртам ичеле, Китайда китайский богдыхан Фу Чаннын аракызы мынан артык болгон дедим.

—Менин көөркий Мюнхаузеним! —деп, султан кыйгырып ийди.—Мен слердин айткан кажы ла сөзигерге бүдереге үренип калгам, ненин учун дезе, слер јер үстүнде эн чындык кижиге, је эмди слер јастыра айдып туругар деп, мен чертенип турум: мынан артык аракы болбойтон!

— Болотон деп мен слерге эмди ле көргүзип берерим!

— Мюнхаузен, слер төгүндеп јадыгар!

— Јок, мен чып-чын айдып јадым, бир ле частын бажында мен богдыханнын погребинен бир болуштоп аракыны слерге јетирип берерим деп, сөзим берерим, ол аракыга көрө, слердин аракыгар—кычкыл суу.

— Мюнхаузен, слер јүүлбегер! Мен слерди јер үстүнде эн чындык кижиге деп бодоп јүргем, эмди дезе слерди ујат јок төгүнчи деп көрүп јадым.

—Ондый болзо, менин чын айтканыма слерди тургуза ла бүтсин деп некеп турум!

—Јөп!—деп, султан каруузын берди.—Телекейде эн артык бир болуштоп аракыны Китайдаг төрт часта меге экелип бербезегер, мен слердин бажыгарды кезе чапсын деп јакылта берерим.

—Сүрекеј јакшы!—деп, мен кыйгырып ийдим.—Мен слердин јакылтагарга јөп.—Је төрт часта ол аракы слердин столыгардын үстүнде турза, слер бойыгардын

кайырчагаардан меге бир кижги бир катапка апаргадый алтын береригер.

Султан јөпсинди. Мен китайский богдыханга үч жыл мынанг озо ол мени күндүлеген аракыдан меге бир болуштоп аракы сыйлап берзин деп, письмо бичидим.

—„Слер менинг сурагымды бүдүрбезегер—деп бичидим,—слердин најыгар Мюнхаузен башкезеечининг колынан өлөр“.

Мен письмоны бичип божоорымда, беш минут өдө берген. Мен жүгүрүк кижимди кычырып алала, оны Китайдын төс городына ийдим. Будына илип алган гиряларды чечип ийеле, письмоны алып, качан ок көрүнбей калды.

Мен султаннын кыбына ойто келдим. Жүгүрүкти сакып отуруп, бис ичип баштаган аракыны үзе ичип салдыс.

Час он беш минут, онын кийининде јарым час, онын кийининде төртөн беш минут согуп ийди, менинг жүгүрүгим көрүнбей турды.

Мен эп-јоксына бердим, анчадала, качан султан когочок тудунып шыгырадып, башкезеечини кычырарга турганын көрүп ийеримде менинг эдим јирт этти.

—Мен садка барып, ару кей тынып алайын!—деп сурандым.

—Је барыгар!—деп, султан күндүлү күлүмзиренип, мени божодып ийди.

Је, садка чыгып барадала, мененг бир де алтам артапай, кандый да улус кетеп, ээчий баскылап келеткенин мен көрүп ийдим.

Олор султаннын кажы ла минутта меге чурап келе-ле, менинг сок јангыс бажымды кезе чаап ийерге белен башкезеечилер болгон.

Менин сагыжым жаманданып, час жаар көрдим. Төрт часка беш минут жеткелек эмтир! Меге ак-жарыкта жүрери беш ле минут артканы чын эмеш пе? О, онызы айдары жок коркушту! Жалаңда өлөң канайда өзүп турганын тындаган жалчымды мен кыйгырып алдым, менин жүгүрүгимнин тибиртин ол угуп жат эмеш пе деп, оноң сурадым. Ол кулагын жерге жаба тудуп, жалку жүгүрүк уйуктап жат деп, меге айдып берди.

—Уйуктап жат?!

—Эйе, уйуктап жат. Ыраак жерде ол козурыктап турганын мен угуп турум.

Коркуганыма менин буттарым божой берди. База бир минут—мен ады-чуу жок өлүмле өлүп каларым.

Боро кушкашты аткан жалчымды кычырып алдым, ол тургуза ла сыраңай бийик башняга чыгып алала, бут бажына туруп, ыраак аяктап көрди.

—Je не, ол шилемирди сен көрүп турун ба?—деп, мен чугулданганыма тыныжым буулып, сурадым.

—Көрүп жадым, көрүп жадым! Ол Пекиннен ыраак

жок дуб агаштын төзинде козурыктап уйуктап жадыры. Оныла коштой болуштоп... Же акыр, мен сени ойгозып ийерим!

Жүгүрүк кижини уйуктап жаткан дубтын бажына адып ийди.

Дубтын тобоголоры, жалбырактары ла будактары уйуктап жаткан кижинин үстүнө төгүлүп түжерде, ол ойгоно берди.

Жүгүрүк тура жүгүрди, көстөрүн уужанып, ал-сагыш жок жүгүрди. Качан ол өргөгө бир болуштоп китай аракыны тудунганча кире конордо, төрт часка жетире жарым ла минут арткан болгон.

Менин сүүнгеним кандый сүрекей болгонын слер билетен болзогор! Аракыны амзап көрөлө, султан сүреен сүүнип айтты:

— Кару Мюнхаузен! Бу болуштопты слерден ырада сугуп салайын, слер жөп пө? Мен оны жагыскан ичерге турум. Ак-жарыкта мындый тату ла амтанду аракы болор деп мен сананбагам да.

Ол болуштопты шкафка бөктөйлө, түлкүүрин десе бойынын карманына сугуп алды, онын кийининде тургуза ла казначейди кычырзын деп жакарды.

— Мен бойымнын најыма Мюнхаузенге менин кайырчагымнан жагыс кижини жагыс катап апаргадый алтын алзын деп жөп берип турум—деп, султан айтты.

Казначей султанга жабыс энчейип бажырала, өргөнүн жердин алдында толтыра жөөжө тыгып койгон кыптарына апарды.

Мен бойымнын бөккө жалчымды кычырып алдым.

Султанда канча ла кире бар болгон алтынды ол ончозын жүктенип аларда, бис талай жаар жүгүрдис. Ондо мен жаан кереп жалдап алдым, ого толо алтын коштодыс.

Султан сагыш алынып, бистен жөөжөзин блаап алгалакта, бис парустарды көдүреле, ачык талайга чыгарга мендедис.

СҮРҮШКЕНИ

Je мен неден коркуп тургам, онойдо ок болды.

Бис жүк ле жараткан ырай береристе, казначей бойынын бийине жүгүрип барала, мен онын кайырмактарын чек куру эдип тоноп баргам деп айдып берген. Султан калжуурала, мени једип тутсын деп, бойынын бастыра жуучыл флотын ийген.

Сүрекей көп жуучыл керептерди көрүп ийеле, мен чын коркуганымды јартын айдып турум.

„Je, Мюнхаузен,—деп, мен бойыма айттым,—сенин калганчы чазын келди. Эмди сенин аргаданарын јок. Сенин бастыра сүмелерин эмди сеге болушпас“.

Менин јардымда јаңы ла бек турган бажым база ла катап эди-сөөгимнен айрылып браат деп меге билдирди.

Тумчуктарынын үйттери сүрекей күчтү болгон кулым кенетийин меге жууктап базып келди.

—Коркубагар, озор биске једижип болбос!—деп, ол каткырып айдала, керептин тумчугы жаар жүгүрди, ондо тумчугынын бир үйдин турецкий флотко баштандыра-ла, экинчизин бистин парустарга баштандырды, онойдордо, коркушту тын салкын көдүрилип чыкты, бастыра турецкий флот бир ле минутка ойто гаваньга жүре берди.

Бистинг кереп дезе менинг күчтү кулымнын шылтузында түрген барып, бир күннинг бажында бис Италияга једип алдыс.

МЕРГЕН АДЫШ

Италияда мен бай јаткам, је токуналу, амыр јадын меге јарабаган.

Мен база јангы учуралдар ла ат-нерелү керектер эдерге күүнзеп тургам.

Онынг учун Италиядан ыраак эмес јерде јангы јуу чыкканын угала, мен сүреен тынг сүүндим: англичандар испанецтерле јуулажып турган.

Бир де минут өткүрбей, мен адымды минип алала, јуу өдүп турган јерге мантаттым.

Испанецтер ол тушта Англиянын Гибралтар деп шибеезин курчап турган, мен курчаткан улуска ол ок өйдө кирип алдым.

Шибееде командовать эдип турган генерал менин јакшынак најым болгон. Ол мени кучактап уткуды, онын кийининде онын тургускан бек шибеелерин көргүсти, ненин учун дезе мен ого керектү ле тузалу јөп береримди ол билип турган.

Гибралтардын стенезине чыгып, туруп алала, мен испанецтер пушказынын оозын сырангай ла бис экү турган јерге чике шыкап турганын турнабайла көрүп-ийдим.

Бир де минут удатпай, бу јерге јаан пушка тургусын деп јакардым.

—Не керек?—деп, генерал сурады.

—Бот көрөрин!—деп, мен каруузын бердим.

Пушканы меге јүк ле јууктадып экелерде, мен онын оозын өштүнин пушказынын оозына чип-чике шыкап алдым, качан испанский пушкаръ бойынын пушказына фитильди јууктадып ла турарда, мен—Пли!—деп команда бердим.

Эки пушка јангыс өйдө күзүрт этти.

Керектин аайы мен сакыганымдый болды: мен темдектеген точкада эки ок—бистин ле өштүнин окторы коркушту тын согулыжала, өштүнин огы ойто кайра барган.

Слер ондоп туругар ба: ол ойто испанецтер јаар барган.

Ол ок пушкаръдын ла он алты испанский солдаттын бажын үзе согуп барган.

Испанский гаваньда турган үч керептин мачталарын үзе соголо, ол чике ле Америка жаар учуп барды.

База эки жүс он төрт миль барала, ол жокту крестьянский айылдын үстүне түшти, ондо кандый да карыган эмеген жаткан. Карыган эмеген чалкойто жадып уйуктап жаткан, оозы дезе ачык болгон. Ок айылдын жабынчызын ойып өдөлө, уйуктап жаткан эмегеннин сыранай ла оозына кире берген, онын калганчы тиштерин оодо соголо, тамагында туруп калган—ары да эмес, бери де эмес!

Айылга онын өбөгөни кирип келген, ол бачым, тапкыр кижиге болгон.

Ол колын эмегенинин оозына сугала, окты чыгарарга ченешкен, же ок кыймык та жок турды.

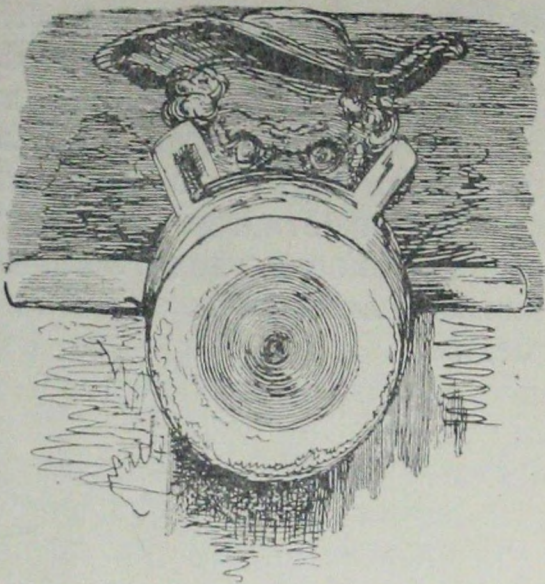
Онойдордо, ол бир де минут удатпай, ол онын тумчугына бир чымчым танкы жататты; эмегени тын чүчкүрип ийерде, ок көзүктөн тышкаары учуп чыкты!

Бу кире түбекти испанецтерге олардын бойлорынын ла мен ойто ийген огы жетирген.

Бистинг ок олорго база жакшызын жетирбеди: ол олардын жуучыл керебине тийеле, оны сууга чөндүрген, керепте дезе эки жүс испанский матрос бар болгон!

Онойдордо, англичандар менин сүмемнин шылтузында жууда женип алгандар.

— Быян болзын сеге, кару Мюнхаузен,—деп ме-

нин колдорымды тын тудуп, менин најым генерал айтты.—Сен эмес болзон, бис өлөр эдис. Бистин жаркынду јенүбис јангыс ла сенин шылтуунда болды.

— Кем јок, тегин ле неме!—дедим.—Бойымнын најыларыма служить эдерге мен качан да болзо белен.

Менин јетирген јакшым учун күндү эдип, генерал мени полковник эдерге сананган, је мен сүрекеј керсү кижн болгом учун, ондый бийик јамы аларга јөпсинбедим.

ЈАНЫСКАН МУН УЛУСКА УДУРА

Мен генералга онојдо ло чике айттым:

— Меге ордендер де, јамылар да керек јок! Мен

слерге кара сананбай, најылар учун болужып жадым. Тегин ле, англичандарды сүреен сүүп тургам учун, болужып жадым.

— Быйан болзын сеге, кару најым Мюнхаузен!— деп, менин колымды база катап тың тудуп, генерал айтты.—Биске мынан да ары онойып ок болужып жүр.

— Күүнзеп болужарым—деп, каруузын берип, мен карыган өбөгөннин жардын таптадым.—Британский албатыга служить эдерим деп, сүүнип турум.

Удабай ла мен англичан најыларыма катап ла болужар учурал болды.

Мен испанский абыс болуп кийинип алала, тун кире берерде, оштунин лагерине туйка кирип алдым.

Испанецтер бек уйуктап жаткан, бирүзи де мени көрбөди. Мен табыш чыгарбай ла иштендим: олордын коркушту пушкалары турган жерге барала, ол пушкаларды талайга ээчий-деечий түрген-түрген жараттан ырада таштадым.

Бу иш сүрекей де жеңил эмес болгон, ненин учун дезе пушкалардын бастыра тоозы үч жүстен ажыра болгон.

Пушкаларды таштап божодоло, мен бу лагерьде канча ла бар агаш абраларды, тачкаларды, ончозын лагерьдин ортозына бир жерге чоголо, өртөп ийдим.

Олор, тары чылап, күйүп чыкты. Сүрекей жаан өрт болды.

Испанецтер ойгоноло, лагерьде калактажып, ары-бери жүгүрүшти.

Коркуганына олор лагерьде жети эмезе сегис английский полк болгон деп бододылар.

Бу коскоруны жаңыс кижиге эткен деп, олордын сагыжына да кирбей турган.

Испанский главнокомандующий коркуйла, Мадрид-

ке жеткенче эки неделенин туркунына бир де төк-тобой, качып жүгүргөн.

Онын бастыра черүзи, кайра да көрөргө болбой, оны ээчий качкан.

Онойып англичандар, менин жалтанбазымнын шылтузында, өштүни учына жетире оодо соккон.

— Мюнхаузен жок болгон болзо, бис нени эдер эдис?—деп, олар менин колымды тын туткулап, мени английский черүни аргадап алган кижидеп, адап турдылар.

Англичандар олорго жетирген болуш учун меге күндүлерин жетирип, Лондонго айылдап келзин деп кычырдылар.

Бу ороондо мени кандый учуралдар сакып турганын билбей, мен Англияга күүнзеп көчүп алдым.

ОБ-КИЖИ

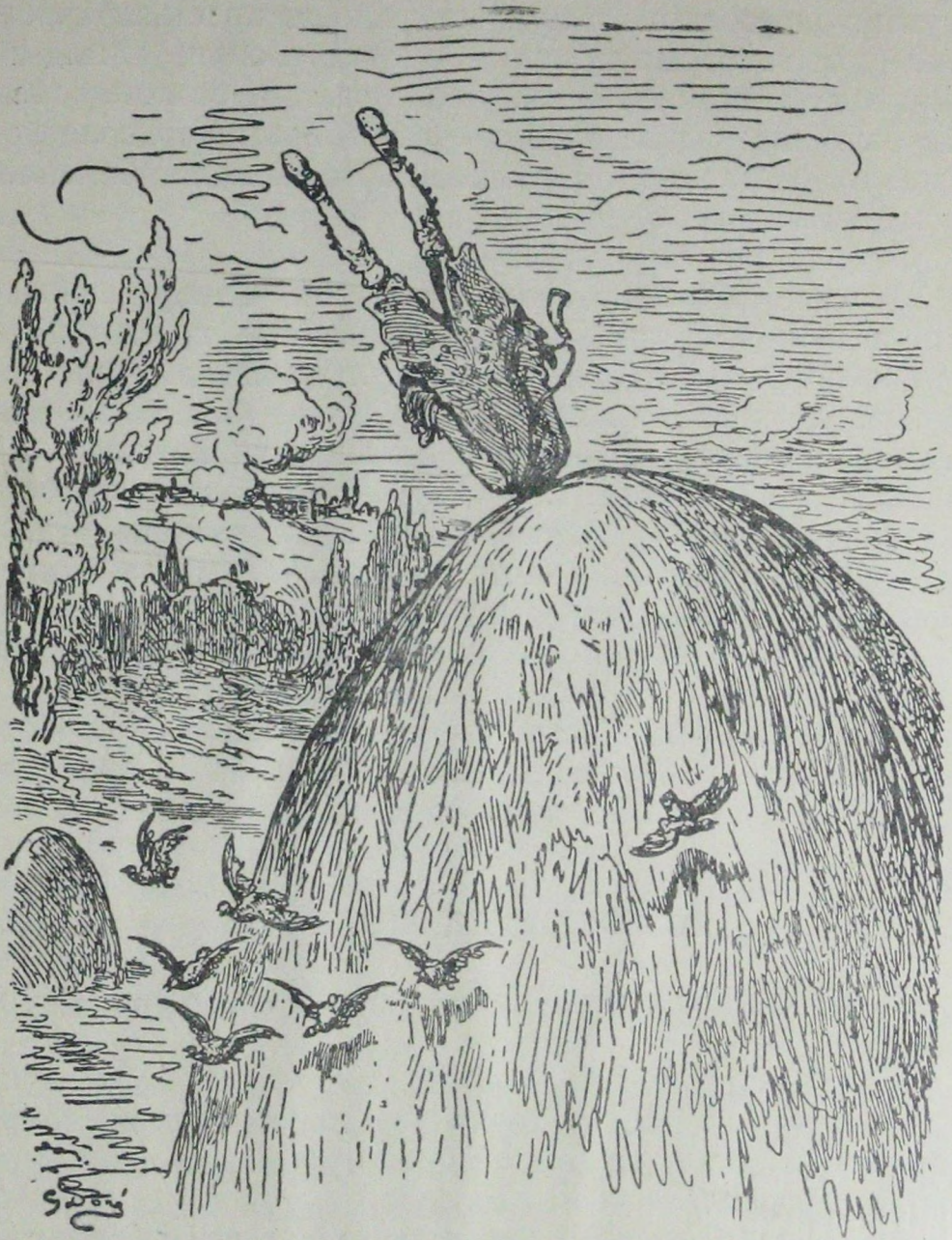
Учуралдар дезе коркушту болгон.

Бир катап мен Лондоннон ыраак жок жерде базып жүреле, сүрекей арыдым, жадып амырап алар күүним келген.

Жайгы күн болгон, күн коркушту тын тийип турган; барбак агаштын алдында көлөткө жер сагыжыма кирип турган. Же жуугында агаш жок болгон, онойдордо, мен серүүн жер бедиреп, эски пушканын оозына кирип ала-ла, тургуза ла терен уйуктап калдым.

Ол ло күнде англичандар менин испанский черүни женгенимди байрамдап, сүүнип, бастыра пушкалардан адып тургандар деп айдар керек.

Мен кирип алып уйуктап жаткан пушкага пушкарь базып келеле, адып ийген.

Мен пушкадан, јакшынак ок чылап, учуп чыгала, суунын ол јарадына учуп, кандый да крестьян кижининг јуртына барып тўштим. Је ырыс болуп, айылдын эжигинде јымжак өлөң обоолоп салган болгон. Мен ого бажымла кадала бердим—јаан обоонунг чике ле үс-түне. Бу өлөң менинг јүрүмимди аргадап алды, је менин сагыжым энделе берген.

Онойдо сагыш јок мен үч ай јаттым.

Күскиде, өлөңнин баазы бийиктей берерде, айылдын ээзи оны садарга сананды. Иштеп турган улус менинг обоомды айландыра тургулап алала, оны айрууштарла коскордылар. Олордын тын үндеринен мен ойгоно бердим. Обоонунг бажына кармаданып, јүк арайдан чыгып алала, мен уйкудан ондонып болбой, төмөн тоголонып, сырагай ла өлөңнин ээзининг бажына јыгылдым, болгобой онынг мойынын сый төжөнип ийеримде, ол онон улам тургуза ла өлө берди.

Је ого кородоп, бир де кижиге тын ыйлабады. Ол уйат јок, карам болгон, бойына иштеткен улуска јал акказын төлөбөйтөн. Ого үзеери, ол ачап садучы болгон: бойынын өлөңинг качан өлөңнинг баазы тын бийиктей бергенде ле садатан болгон.

АК АЙУЛАРДЫН ОРТОЗЫНДА

Мен тирү артканыма менинг најыларым сүўнип тургандар.

Менде најылар көп болгон, ончолоры мени эрке сүўп тургандар. Менинг өлбөгөнимди угала, олар канча кире сүўнгенин слер билген болзогор. Олор мени туку качан өлүп калган деп бодогондор.

Атту-чуулу јорукчы Фиппс анчадала тын сүўнген,

сыраңай ла ол өйдө ол Түндүк полюска экспедицияла кожо барарга шыйдынып турган.

— Кару Мюнхаузен, слерди кучактаар аргам бар болгонына сүреен сүүнип турум!—деп, мен онын кабиненин эжигинде көрүнип ле келеримде, Фиппс айтты.—Слер менин эн жуук најым, мен слерле кожо барар учурлу! Слердин ойгор јөбигер јогынан менин керектерим де јакшы бүтпес!

Мен тургуза ла јөпсине бердим, бир айдын бажында бис качан ок полюстан ыраак эмес болдыс.

Бир катап палубада туруп, мен ыраакта бийик тош кырда эки айу тутпактажып турганын көрүп ийдим.

Мен мылтыгымды ала койоло, керептен кайкалап жүрген тошко калып ийдим.

Күскү ошкош килен тошторло кармаданып барарга меге күч болгон, кажы ла минутта тайкылып, төмөн, түби јок орого түже берерден маат јок, је ондый да болзо, мен тош кырдын бажына чыгып келеле, айуларга жууктап келдим.

Кенетийин меге түбек боло берди: адарга белетенип турала, мен тошто тайкылала, јыгылдым, јыгыларымда бажым тошко согулала, сагыжым энделе берген.

Јарым частын бажында сагыжым ойто кирип келерде, мен коркуганыма арай ла кыйгырбадым: јаан ак айу мени алдына базап алала, мени јиирге оозын ачып алган турды.

Менин мылтыгым менен ыраак кардын үстүнде јатты.

Је мында мылтык та алар арга јок болгон, ненин учун дезе, айу бастыра бойынын уур эди-сөөгиле мени јаба базап алала, кыймыктанарга да бербей турган.

Мен карманымнан бойымнын кичинек томурак бычагымды јук арайдан чыгарып алала, узак сананбай,

айунын кийин табажынын үч сабарын кезе чаптым.

Ол табажынын оорузуна чыдабай алгырып ийеле, мени коркушту колдорунан бир минутка божодып ийген.

Онойтконун тузаланып, мен жалтанбай жүгүрип барып, мылтыгымды ала койоло, казыр анды адып ийдим. Ан кардын үстүне барып түшти.

Же менин түбегим оныла божободы: менен ыраак жок тошто уйуктап жаткан бир канча мун айуларды мылтыктын табыжы ойгозып ийди.

Слер сананып көрзөгөр: канча-канча мун айулар! Олор ончолоры чике ле мен жаар ууландылар. Мен канайдатам? деп санандым. База ла бир минут—мени казыр андар жара тартып салар. Кенетийин меге жаркынду сагыш кирди. Мен бычагымды ушта тартала, өлгөн айуга жүгүрип барып, онын терезин сойоло, бойыма кийип алдым. Эйе, мен айунын терезин бойыма кийип алгам! Айулар мени айландыра тургулап алды. Олор мени тереден чыгарала, жара тартып ийер деп сананып тургам. Же олор мени жытап, мени айуга бодоп, бирүзи бирүзин ээчий амыр баскылай берген.

Удабай ла мен, айу чылап, багырарга үренип ала-ла, сырангай ла айу чылап, табажымды соорып турар болдым.

Андар меге бүдүмчилү жууктаар боло бергенин мен тузаланарга санандым.

Айунын житкезине бычактаза, ол тургуза ла өлө берер деп, меге бир доктор куучындаган. Мен сыраңай жуук жаткан айуга базып келеле, онын житкезине бычакла сайып ийдим! Же ан өлбөй тирү артса мени ол ок өйдө жара тартып ийерин мен билип тургам. Ырыс болуп, менин ченемелим жастырбады. Айу кыйгырарга да жетпей, өлө берди.

Онойдордо, мен ол ок эп-сүмеле өскө дө айуларды божодорго сананып алдым. Онызы меге тың күч иш болбоды. Же олор, олордын нөкөрлөри канайда өлүп турганын көрүп те турган болзо, мени айуга бодогылап турган учун, олорды мен өлтүрүп турум деп сагыштарына алынбай тургандар.

Кандый да бир ле частын туркунына мен бир канча мун айуларды өлтүрүп салгам.

Ондый ат-нерелү керек эделе, мен керепке ойто келип, бойымнын најыма Фипске ончозын куучындап бердим.

Ол меге сыраңай чакту жүс матрос берди, мен олорды тошко апардым. Өлтүрген айулардын терелерин сойып, эдин ле терелерин жууп алала, керепке экелдилер.

Эт сүрекей көп болгон, оноң улам кереп оноң ары кыймыктап барар аргазы жок болды. Једер јериске жетпей, биске ойто јанарга келишти.

Шак онын учун капитан Фипс Түндүк полюсты таап ачып болбогон.

Је бис ого кородободыс, ненин учун дезе, бис экелген айунын эди сүрекей амтанду болгон.

АЙГА ЭБИНЧИ КАТАН ЈОРУКТАГАНЫ

Англияга ойто келеле, мен эмди качан да јоруктап барбазым деп, бойыма сөзим бердим, је бир де неделе

өтпөди, меге база ла катап јоруктап барарга келишти.

Керек мындый болды, менин јиит эмес бир бай төрөөним, јердин үстүнде сүрекей јаан сынду улус јуртап јаткан ороон бар деп, ненин де учун сананып турган.

Ол ороонды кыйалта јок ого таап берзин деп, ол мени сураган, онын учун ол меге көп јөөжө беречи болгон. Ол јаан сынду улусты көрөргө сүреен күүнзеген!

Мен јөпсиндим, керепти шыйдып алала, бис Түштүк теннис јаар ууланып бардыс.

Јолой барып јадала, бис кейде, көбөлөктөр чилеп, учуп јүргөн бир кезек үй улустан өскө, кайкамчылу бир де неме көрбөдис. Күн сүрекей ајас, јакшы болгон.

Је он сегизинчи күнде коркушту јоткон башталды.

Сүрекей јаан күчтү салкын согуп, бистин керепти суунун үстүне көдүрип чыгарала, куштын јунгын көдүргөн чилеп, көдүреле, кейле апарды. Там ла өрөлөп, там ла бийиктеп брааттыс! Сыранай бийик булуттардын үстүнде бис алты недеде учуп јүрдис. Учы-учында јалтырап турган тегерик ортолыкты көрүп ийдис.

Онызы ай көрүнип келген эмтир.

Бис эптү јер таап алала, айдын јарадына чыгып алдыс. Төмөн, ыраак-ыраак — городторлу, агаштарлу, кырларлу ла сууларлу база бир планетаны көрүп ийдис. Је онызы—бистин јаткан јер деп, бис билип ийгенис.

Айда үч башту кан-кереде куш минип алган сүрекей јаан, коркушту кижии көрдис. Ол куштар дезе айда јаткан улуска аттар болуп јат.

Шак ла ол өйдө айдын кааны күннин императорыла јуулажып турган. Ол тургуза ла онын черүзин

башкарып, оны жууга баштап апар деп сурады, же мен чек жөпсинбедим.

Айдагы немелер ончозы бистинг жердеги немелерден жаан.

Ондо чымылдардын жааны койдый, кажы ла яблоко арбузтан кичинек эмес.

Жуу-жепселдин ордына айда жаткан улус ачу чалканды тузаланып жадылар. Ачу чалкан ологорго саадак болуп жат, же качан ачу чалкан жок болгондо, ологор күүлелердин жымырткаларыла жуулашкылап жат. Куйак ордына ологор мухомор деп мешкелерди тудунат.

Мен ондо бир ыраак жылдыста журтап жаткан бир канча улусты көрдим. Айга ологор саду өткүрерге келгендер. Ологордын бүдүштери ийттинг жүзүне түнгей, ологордын көстөри десе эмесе тумчугынын бажында эмесе тумчугынын үйттеринин алдында. Ологордын көстөринде жыкпык та, кирбик те жок, уйуктаарга жатканда десе, көстөрин тилиле жаап алар.

Айда јуртап јаткан улус курсак ичерде 6й 6тк6р-бейтен болгон. Олордын ичинин сол јанында анылу эжигеш бар: олор оны ачып ийеле, оноор курсакты салып јат. Онын кийининде оны экинчи катап ажанарга јетире јаап салар, је олор бир айда бир катап ажанып јат! Олор бир јылда он эки ле катап ажангылап јат.

Ондый болгоны с6рекей эпт6, је јерде јуртап јаткан ачаптар ла тамзыкчылар онойып каа-јаа ажанарга ј6п-синетени кандый ла болбогой.

Айда јуртап јаткан улус агашта ла 6ск6леп калат. Ол агаштар с6реен јараш, олордын будактары кып-кызыл. Будактарында с6рекей бек кабаалу кузуктар 6з6п јат.

Качан кузуктары быжып келгенде, олорды агаштан чеберлеп 6з6п алала, погребке салгылап койот.

Айдын каанына јангы улус керек ле боло берзе, бу кузуктарды кайнап турган сууга салзын деп, ол јакылта берип јат.

Бир частын бажында кузуктын кабаазы јарылып, онон айдын ишке белен улустары чыга конгулап келет. Ол улуска 6ренерге де керек јок. Олор јажы јеткен улус болуп чыгала, бойлорынын иштеер ижин билгилеп јат. Бир кузуктан труба арчыыр кижы чыгып јат, экинчизинен—кожончы, 6ч6нчизинен—мороженое эдер кижы, т6рт6нчизинен—солдат, бежинчизинен—казанчы, алтынчызынан—кийим к6кт66р ус.

Олордын кажызы ла ол ок тарыйын бойынын керегин иштей берет. Труба арчыыр кижы туранын 6ст6не чыгат, кожончы ойынын баштап јат, мороженое эдер кижы дезе: „Из6 мороженое кемге керек!“—деп кыйгырып јат. Ненин учун дезе, айда тош оттон до из6, казанчы кухня јаар ј6г6рет, солдат 6шт6зин адып турат.

Айдын улустары карый бергенде өлгүлебей жат,
олор кейде, ыш эмезе буу чылап, кайыла бердилер.

Олордын кажы ла колында сок жаңыс сабар, же олор
ол жаңыс сабарыла, бис беш сабарла иштеп турган чи-
леп, эптү иштенгилеп турат.

Баштарын олор јолдо колтугынын алдында алып јү-
рет, јоруктап барганда оны, јолдо үрелип калбазын
деп, айылында артызып јат.

Бойынын бажыла олор, онон ыраак та јерде бол-
зо, сөс алыжар аргалу! Онызы сүрекей эптү.

Каан, бойынын улустары ол керегинде нени сана-
нып турганын билерге керексизе, айылында артала,
диванда јадар, онын бажы дезе бир де билдиртпей,
улустын айылдарына кирип, ончо куучындарды тындап
јүрет.

Айдагы виноград бистин јердин виноградынан бир
де башказы јок.

Кезикте бистин јерге түжүп турган мөндүр ол ай-

дагы јаландарда салкынга түшкен виноград болгонын мен бир де аланзыбай јадым.

Слер айдын аракызын амзаарга күүнзеп турган болзогор, бир канча чарак тошты јууп алала, јакшы кайылтып ийеер.

Айдын улузы ичин чемоданнын ордына тuzалангылап јат. Качан ла керек болзо, озор ичин ачар ла јабар аргалу, оноор не ле немезин салып алар. Олордо карын да, буур да, јүрек те јок, онойдордо, озордын ичтери чек көндөй.

Көстөрин озор уштуп, ојто кондурып алар аргалу. Көзин колына тудунып та алганда, озор сүрекеј јакшы көргүлеп јат. Көзи үреле берзе, эмезе јылыып калза, озор базарга барала, бойына јангыдан садып алар. Онын учун көстөр садып турган улус айда көп. Ондо кайда ла јар бичик турганын кычыраын: „Јенгил баала көстөр садылып јат. Кыскылтым-сары, кызыл, јажыл ла көк көстөр көп“.

Айда јуртап јаткан улус кажы ла јылда башка өңдү жаңы көс кийер жаңду.

Ол јылда, мен айда болорымда, јажыл ла сары көс-төр кийгилеп турган.

Слер не каткырып туругар? Мен слерге төгүндеп турум деп сананып туругар ба? Јок, менин кажы ла айткан сөзим чын, слер меге бүтпей турган болзогор, айга бойыгар барыгар. Мен бир де немени төгүндебей, чып-чын немени куучындап турганымды ондо слер көрөригер.

СЫР ОРТОЛЫК

Бир де кижиле болбогон учуралдар менле болуп турганында мен бурулу эмес.

Ол ненин учун ондый дезе, мен јоруктап јүрерге сүүп, јаантайын кайкамчылу учуралдар бедиреп јүредим, слер дезе айылдан чыкпай отурала, бойыгардын турагардын төрт стенизине башка бир де неме көрбөй жадыгар.

Темдектезе, бир катап мен јаан голландский керепке отурып алала, ыраак јерге јоруктап бардым. Ачык теңисте кенетийин јоткон болгон, ол бистин бастыра парустарысты тургуза ла үзе согуп, ончо мачталарды сый согуп ийген.

Бир мачта компастын үстүне түжеле, оны алары јок эдип, оодо сокты.

Компас јокко керепти башкарарга кандый уур болгонын ончо улус билер. Бис јолдон астыгала, кайдаар баратканысты билбей турганыс.

Үч айга бисти тенистин толкулары ары-бери таштап јүрди, онон кайдаар да апарды, онын кийининде бир айас күнде эртен-тура эбиреде ончо

неме кубулып калганын көрдис. Жажыл талай ак боло берген. Салкын кандый да жакшынак, эркеледип турган жыт экелип турат. Биске сүрекей жакшыла сүүнчилү боло берди.

Удабай ла биске пристань көрүнди, бир частын

бажында бис терен, жалбак гаваньга кирдис. Суунын ордына ондо сүт болгон!

Бис жаратка чыгала, сүт талайдан ачаптанып ичип турдыс.

Бистин ортобыста бир матрос бар болгон, ол сырдыг жыдына чыдабайтан. Ого сырды көргүскенде, онын күүни булгалатан. Же бис жаратка чыгып ла келеристе, онын күүни булгалган.

—Менин будымнын алдындагы сырды кедери эдигер!—деп, ол кыйгырып турды.—Мен бу сырдыг үстүле базар күүним де, аргам да жок!

Мен жер жаар энчейип көрөлө, ончозын билип ийдим.

Бистин кереп турган ортолык сүрекей жакшы голландский сырдаг эдилген эмтир!

Чын, чын, каткырышпагар, мен слерге чып-чын куучындап жадым: бистин будыстыг алдында, той балкаштын ордына сыр болгон.

Бу ортолыкта журтап жаткан улус жагыс ла сырла курсактанып турганы кайкамчылу эмес! Же ол сыр коробой турган, ненин учун дезе, түште канча кире сыр жиилип калза, ол ок кире сыр түнде өзүп калат.

Бастыра ортолыкта виноградтын агаштары өзүп турган, же ондогы виноград сан башка: оны былча тудуп ийзен—оног жулуктын ордына сүт чыгып турат.

Ортолыкта жаткан улус—бийик сынду, жараш чырайлу. Олордын кажызында ла үч буттан. Үч буттын шылтузында олар сүт талайдын үстүндө чөнбөй жүрер аргалу.

Калаш десе мында белен быжырып салган өзүп жат, онойдордо, бу ортолыктын улустары кыра да сүрбей, аш та салбай жат. Мөт кошкон тату пряниктер өзүп калган агаштарды мен көп көргөм.

Сырлу ортолыкла соодоп базып жүреле, бис сүт агып турган жети суу, амтанду койу сыра агып турган эки суу таптыбыс.

Ол сыра суулар меге сүттү суулардан артык жаранын чын айдадым.

Же, ортолыкла соодоп жүрүп, бис көп кайкамчылу немелер көргөнис.

Куштардын уялары бисти анчадала тын кайкатты. Олор сүрекей жаан болгон. Темдектезе, бир кан-керединин уязы сыранай жаан тура кире болор. Оны жаан дуб агаштардын өндөрүнөн өрүп салган. Онын ичи-

нен бис беш јус јымыртка таптыс, кажы ла јымыртканын јааны јаан бочко кире болор.

Бис бу јымыртканын бирүзин оодып ийеристе, оноң, јаан кан-кередеден јирме катап јаан, бала куш чыкты.

Куштын балазы чыйкылдап ийди. Ого болужарга эне кан-кереде учуп келди. Ол бистин капитанды каап алала, оны јуук ла деген булутка јетире көдүрип чыгала, оноң талайга чачып ийди.

Је ырыс болуп, ол эжинип сүрекеј јакшы билер бололо, бир канча частын бажында Сыр ортолыкка эжинип једип келген.

Бир катап мен агаш аразында болгон кыйыннын керечизи болгом.

Ортолыктын улузы үч кижини буттарын сан өрө эдип илгилеп салган. Көөркийлер онтоп ло ыйлажып тургандар. Олорды ненин учун мындыј кату кыйнап

јат деп, мен олордон сурадым. Олор—јорукчылар, јоруктан јангы ла јанып келеле, бойларынын учуралдары керегинде уйады јогынан төгүндегилеп јат деп, меге каруузын бердилер.

Төгүнчилерди онойдо кыйнаган учун мен ортолыктын улустарын мактадым, ненин учун дезе, мен кандый да меке-төгүнди сүүбей јадым, качан да болзо чып-чын болгон немени куучындап јадым.

Је, менин ончо куучындарымда бир де төгүн-меке јогын, слер бойыгар да, байла, билгенигер. Төгүнди мен угар да күүним јок, меге јуук улус ончозы мени јер үстүнде энг чындык кижиде деп бодоп турган учун, мен ырысту.

Керепке ойто келеле, бис якорьды тургуза ла көдүрип, јакшынак ортолыктан атанып ийдис.

Јаратта өзүп турган агаштар, кандый да јакылта алган чылап, ончозы биске эки катап энгчейдилер, онын кийининде, бир де неме болбогон чылап, ойто түс тура бердилер.

Олордын кайкамчылу күндүүзине сүүнип, мен шляпа бөрүгимле јанып, олорго калганчы эзенимди ийдим.

Кайкамчылу јалакай агаштар, чын ба?

БАЛЫК ЈУДУП САЛГАН КЕРЕПТЕР

Бисте компас јок болгон учун, бис таныш эмес талайларла узак азып јүрдис.

Бистин керепти улам ла коркушту акулалар, киттер ле талайдын онон до өскө коркушту тындулары курчап турдылар.

Учы-учында сүрекеј јаан балыкка учурадыс: онын

бажынын жанында турганда, онын куйругын көрөр ар-габыс жок болгон.

Балык суу ичер күүни келеле, оозын ачып ийерде, суу онын тамагы жаар агып, бистин керепти кожо апарды. Бис канча кире коркуганысты слер билген болзогор! Керек десе мен, неден де жалтанбас кижини, коркуганыма тыркыража бердим.

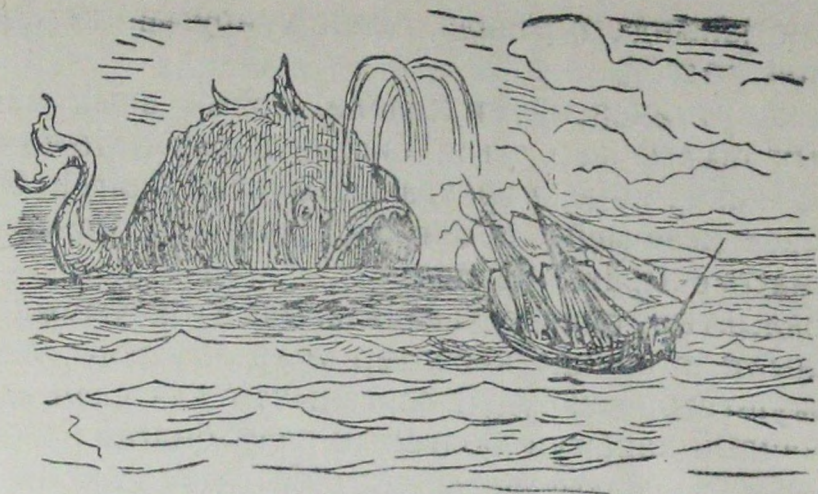
Же балыктын ичинде гаваньдагыдый ок тымык болды. Балыктын ичинде керептер толо болгон, оларды ол коркушту балык жудуп салганынан ала удап калган. Оndo кандый карангуй болгонын слер билген болзогор! Бис күнди де, жылдыстарды да, айды да көрбөй турганыс.

Сууны балык бир күнде эки катап ичип турган, онын тамагына суу урулган ла сайын бистин кереп бийик толкуларга көдүрилип турган. Онон өскө өйлөрдө балыктын ичи кургак болгон.

Суунын жабызаганын сакып алала, бис капитанла экү соодоп базып жүрерге керептен түжүп келдис. Мында бис бастыра телекейден келген талайчыларга туштадыс: шведтерге, англичандарга, португалецтерге... Балыктын ичинде олардын тоозы он мун кижини болгон. Көп улус мында канча-канча жыл журтап жаткан. Ончобыс жуулыжала, бу жыду түрмеден айрылып чыгар органы жөптөжөр керек деп айттым.

Мени председатель эдип туттылар, же мен жуунды ачып ла турарымда, каргышту балык база ла суу иче берди, бис бойлорыстын керептериске туш-башка жүгүрүштис.

Экинчи күнде бис база катап жуулыжарыста, мен мындый жөп айттым: эн бийик эки мачтаны улай буулайла, балык оозын ачып ла ийзе, ойто жаап болбос эдип, бүүлелерин тиргиштеп салар. Ол тужунда ол

оозы ачык тура калар, бис дезе тыштына јайым чыга берерис.

Менин јөбимди ончозы јараттылар.

Сырагај ла бөкө эки јүс талайчы коркушту балыктын оозына эн бийик эки мачталарды тургузып салды, балык оозын јаап болбоды. Керептер балыктын ичинен ачык талайга сүүнчилү чыгып келдилер. Бу јаан балыктын ичинде јетен беш кереп болгон эмир. Онын сыны канча кире болгонын сананып көрзөгөр!

Ол мынан ары бир де неме јудуп болбозын деп, бис мачталарды онојдо ло ачык оозында артызып койгоныс.

Олјодон јайымданала, бис кайда болгонысты билерге күүнзедис. Каспийский талайда турган эмирис. Онызы бисти сүрекеј кайкатты, ненин учун дезе, Каспийский талай туйук: ол бир де талайла бирикпей јат.

Је Сыр ортолыктан мен кожо экелген үч бутту учёный, балык Каспийский талайга суунын алдында кандый да өткүштен өдүп келген деп, јартап берди.

Бис јарат јаар ууландыс, мен кургак јерге чыгар-

га мендедим, эмди мен качан да, кайдаар да барбазы канча жылдын туркунына бу да кире шыраны көргөнүм меге болор, эмди мен амыраарга турум деп, мен кожо јоруктаган улустарыма айттым.

Менле болгон учуралдар мени сүрекей арытты, онойдордо, мен амыр, токуналу јуртап јадарга санандым.

АЙУЛА ТУДУШКАНЫ

Мен кемедең чыгып ла келеримде, меге јаан айу чурап келди.

Ол сүрекей јаан сөөктү, коркушту аң болгон.

Ол мени бир ле тудала, јаа тартып ийер эди, је мен онын алын табаштарын бар-јок күчимле тың тудуп аларымда, айу оорузына чыдабай, алгырып ийди.

Мен оны божодып ла ийзем, ол мени јара тартып ийерин мен билип тургам, онын табаштарын үч күнге, үч түнге, торолоп өлбөгөнчө, туткам. Чын, ол торолоп өлгөн, ненин учун дезе, айулар аштаганда табажын соорып јат. Бу айу дезе бойынын табажын канайып та соорып болбогон, онын учун торолоп өлгөн.

Онон бери бир де айу меге чурап келерге тидинбей јат.

БАЖАЛЫКТАР

Жер үстүндө эң чындык кижм

3

БАШТАПКЫ БӨЛҮК

Ат туранын үстүндө	5
Чанакка жегип алган бөрү	8
Көстөн чедирген чачылганы	10
Кайкамчылу агдаш	11
Мылтыктын сүмезинде торлоолор	14
Ийнеде түлкү	15
Сокор чочко	16
Какайды мен канайып туттым	18
Саг башка ак-кийик	—
Терезин тескери эбирген бөрү	21
Жүүлгек тон	22
Сегис бутту койон	23
Кайкамчылу тон	26
Ат столдын үстүндө	27
Жарым ат	29
Пушканын огына миини учканы	32
Чачтан тудуп	34
Адарулардын күдүчизи ле айулар	36
Айга баштапкы катап жоруктаганы	37
Ачабы учун түбекке түшкени	40
Аттар колтук алдында, абра жардымда	41
Кайылып калган үндөр	42

ЭКИНЧИ БӨЛҮК

Жотков	44
Крокодил ле карагуланын ортозында	46
Китке туштаганы	49
Балыктын кардында	51
Менин сўрекей жакшы жалчыларым	53
Китайдын аракызы	57
Сўрўшкени	64
Мерген адыш	65
Жангыскан мун улуска удур	68
Ок-кижи	70
Ак айулардын ортозында	72
Айга экинчи катап жоруктаганы	75
Сыр ортолык	81
Балык жудуп салган керештер	86
Айула тудушканы	89

Э. Распа. *„Приключения Мюнхаузена“*
На алтайском языке

Редактор Н. И. Тогошев. Художественный редактор В. А. Буглик. Технический редактор М. И. Тихтиев. Корректор А. Борбуев.
Сдано в набор 20/VIII-56 г. Подписано к печати 17/XII-56 г. Формат 84×108 1/16 П. л. 5,75.
Уч. изд. л. 5,2. Тираж 1000 экз.
Заказ № 1102. Цена 3 руб. 40 коп. Баазы 3 салк. 40 акча.

Горно-Алтайский книжный издательство. 15 №-лү типография. Горно-Алтайск город.
Сталинин адыла адалган проспект, № 17.

